

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Skolotāju izglītības nodaļa

Otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programma “Skolotājs”

ILZE LESIŅA

Studenta apliecības Nr. ig06032

**Ģeogrāfijas mācību satura integrēšana Latvijas un pasaules
vēstures stundās 7. klasē**

Diplomdarbs

Darba vadītājs:

Dr. paed., Mg. hist. Staņislava Marsone

Rīga, 2022

ANOTĀCIJA

Diplomdarba temats: “Ģeogrāfijas mācību satura integrēšana Latvijas un pasaules vēstures stundās 7. klasē” (“Integration of Geography Curriculum in Latvia and World History Lessons in 7th Grade”). Mūsdienu izglītības sistēma Latvijā un pasaulē ir orientēta uz lietpratīgu un kompetentu skolēnu sagatavošanu. Līdzās noteiktām zināšanām svarīgas ir kļuvušas arī prasmes. Ir svarīgi, ka zināšanas un prasmes, ko palīdz veidot un attīstīt viena mācību priekšmeta apguves process, var tikt pārnestas un izmantotas arī cita mācību priekšmeta apgūvē. Tādējādi rodas iespēja padziļināti izprast noteiktus procesus un ieraudzīt likumsakarības. Mūsdienu skolotājam jāspēj pārkāpt savas mācību jomas un mācību priekšmeta robežas, lai meklētu iespējas atbalstīt skolēnus zināšanu un prasmju pārneses procesā. Starpdisciplinārā integrācija kā viens no integrēto mācību veidiem ietver sadarbību starp skolotājiem, meklējot veidus un iespējas, kā vienā mācību priekšmetā apgūtās zināšanas un prasmes varētu palīdzēt cita mācību priekšmeta labākai apgūvei. Diplomdarbā “Ģeogrāfijas mācību satura integrēšana Latvijas un pasaules vēstures stundās 7. klasē” pētīts ģeogrāfijas mācību saturs 7. klasē un tā integrēšanas iespējas Latvijas un pasaules vēstures 7. klases tematu apgūvē. Lai sasniegtu diplomdarba mērķi, veikts empīriskais pētījums, integrējot ģeogrāfijas mācību saturu Latvijas un pasaules vēstures tematu apgūvē.

Darba saturs: 2 nodaļas un 6 pielikumi (62 lpp.), 14 attēli, 5 tabulas, analizēti 27 literatūras un tīmekļa avoti, pētījumi un mācību materiāli.

Atslēgas vārdi: integrētās mācības, mācību saturs, starpdisciplinārā integrācija.

ANNOTATION

The subject of diploma paper: “Integration of Geography Curriculum in Latvia and World History Lessons in 7th Grade”. The modern education system in Latvia and in the world is oriented towards the preparation of competent students. In addition to common knowledge, skills have also become important. It is important that the knowledge and skills, created and developed by the learning process of one subject, can be transferred and used in the learning of another subject. Thus, it is possible to have a deeper understanding of certain processes. Today's teachers need to be able to overcome the boundaries of their field of study and subject, in order to support their students in the process of transferring knowledge and skills. Interdisciplinary integration, as one of the forms of integrated learning, involves collaboration between teachers, looking for ways and opportunities in which knowledge and skills acquired in one subject could contribute to improved learning in another subject. The aim of the diploma paper “Integration of Geography Curriculum in Latvian and World History Classes in 7th Grade” is to analyze the content of the geography curriculum in 7th grade and the possibilities of its integration in the learning process of Latvian and 7th grade world history topics. In order to achieve the aim of the diploma thesis, an empirical study has been carried out, integrating the content of geography studies in the learning process of Latvian and world history topics.

Thesis content: two chapters and six appendices (sixty two pages), fourteen images, five tables, twenty-seven analysed literature and internet sources, research and teaching materials.

Keywords: integrated learning, curriculum, interdisciplinary integration.

SATURS

Ievads.....	5
1. Integrētās mācības pamatskolā.....	7
1.1. Integrēto mācību vispārējais raksturojums vecumposma attīstības īpatnību kontekstā...7	
1.2. Integrēto mācību veidi un plānošana.....	11
1.3. Mācību priekšmeta “Ģeogrāfija” mācību satura analīze	16
1.4. Mācību priekšmeta “Latvijas un pasaules vēsture” mācību satura analīze.....	19
2. Empīriskais pētījums par ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura integrāciju Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē.....	23
2.1. Empīriskā pētījuma bāze un metožu raksturojums.....	23
2.2. Pētījumu rezultātu analīze un interpretācija.....	25
Secinājumi.....	39
Priekšlikumi.....	41
Pateicības.....	42
Izmantotie avoti un literatūra.....	43
Pielikumi.....	45
1. pielikums. Integrētā mācību satura īstenošanas plāns.....	45
2. pielikums. Attālinātu mācību ietvaros veidota darba lapa pašvadīta mācību procesa īstenošanai.....	48
3. pielikums. Pārbaudes darbs Latvijas un pasaules vēsturē temata “Antīkās pasaules sasniegumi” apgūves noslēgumā.....	50
4. pielikums. Darba lapa temata “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” apgūves ietvaros.....	54
5. pielikums. Pārbaudes darbs Latvijas un pasaules vēstures temata “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” apgūves noslēgumā.....	56
6. pielikums. Interviju transkripcijas.....	61

Ievads

Mūsdienu izglītības sistēma pasaulē un Latvijā arvien vairāk tiecas pārsniegt tradicionālās viena mācību priekšmeta robežas un paplašināt skolēna izglītības pieredzi, pēc iespējas vairāk to tuvinot tādu zināšanu apguvei un prasmju attīstībai, kas saistāmas ar reālo dzīvi.

Lai būtu iespējams veiksmīgi īstenot jaunā mācību satura apguvi, ir nepieciešami kompleksi risinājumi, kuru ieviešana prasa plašāku skatījumu uz izglītības procesu. Kā viens no šādiem risinājumiem ir integrētu mācību īstenošana, kas ir atzīmēta arī jaunajā izglītības saturā, un ir vērsta uz skolēnu zināšanu, prasmju un attieksmes attīstības veicināšanu, par pamatu ņemot nevis autonomu mācību priekšmetu apguvi, bet gan veidojot izpratni par mācību procesu kā vienotu veselumu.

Latvijas skolu praksē integrētas mācības vēl arvien drīzāk ir izņēmums, nevis sistēma (Siliņa-Jasjukeviča, Brikša, 2022). Trūkst gan vienotas izpratnes par to, kā šādas mācības būtu īstenojamas, gan arī jebkāda veida metodiskie norādījumi. Integrēto mācību īstenošana šobrīd ir atstāta pedagogu rokās, paļaujoties uz viņu iniciatīvu, sadarbības prasmēm un kompetencēm.

Saskaņā ar Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apguves programmu 7.–9. klasēm, ir iekļautas norādes par ieteicamo starppriekšmetu saikni. 7. klases tematu apgūvē starppriekšmetu saikni ir ieteicams veidot ar vizuālās mākslas, ģeogrāfijas, sporta, literatūras, sociālo zinību, mūzikas un vācu valodas mācību priekšmetiem.

Starppriekšmetu saiknes veidošana ar ģeogrāfijas mācību priekšmetu Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē kā viena no starpdisciplināras integrācijas formām uzskatāma par būtisku plašākas vēstures izpratnes veidošanā, jo bieži vien tieši ģeogrāfiskie nosacījumi (vide, klimats, ģeogrāfiskais novietojums u.tml.) ir bijuši izšķiroši dažādu vēsturisko notikumu attīstības kontekstā, un ir par pamatu mūsdienu izpratnei.

Pētījuma mērķis: analizēt ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura integrēšanas iespējas Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta satura apgūvē 7. klasē.

Pētījuma uzdevumi

1. Apkopot teorētiskās atziņas par integrētām mācībām vecumposma attīstības īpatnību kontekstā.
2. Izvērtēt integrēto mācību veidus un īstenošanas iespējas.

3. Veikt mācību satura analīzi ģeogrāfijas un Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmetā starpdisciplināras integrācijas plānošanai 7. klasē.
4. Veikt empīrisko pētījumu par ģeogrāfijas mācību satura integrēšanu Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta tematu apgūvē 7. klasē.

Pētījuma jautājums: kā ģeogrāfijas mācību satura integrēšana Latvijas un pasaules vēstures mācību satura tematu apgūvē veicina izpratni par vēstures procesiem?

Pētījuma metodes

1. Teorētiskās: literatūras un avotu izpēte un analīze.
2. Empīriskās: pedagoģiskā izmēģinājuma darbība (pedagoģiskais eksperiments), pedagoģiskais novērojums, padziļinātā intervija.

Pētījuma bāze: pētījumā iesaistīti 65 Dobeles X skolas skolēni – 21 skolēns no 7.a, 22 skolēni no 7.b un 22 skolēni no 7.c klases, un 1 (viena) ģeogrāfijas skolotāja.

Darba struktūra: diplomdarbam ir 2 nodaļas, 6 apakšnodaļas un 6 pielikumi.

1. Integrētās mācības pamatskolā

1.1. Integrēto mācību vispārējais raksturojums vecumposma attīstības īpatnību kontekstā

Pasaules valstu pieredze rāda, ka daudzās valstīs ļoti mērķtiecīgi tiek attīstīta integrētu mācību pieeja izglītības sistēmā (Drake, Burns, 2004). Arī Latvijā jaunā izglītības satura apgūvē mācību integrācija ir akcentēta kā viens no centrālajiem satura apguves veicināšanas elementiem.

Jēdziens ‘integrācija’ nozīmē atsevišķu daļu apvienošanu vienā veselumā, sistēmā. Tas nozīmē, ka ‘integrēt’ nozīmē jaukt, piemērot, sintezēt, iekļaut, apvienot, koordinēt, bet integrēšana ir process, kurā atsevišķi elementi, apakšsistēmas, daļas, tiek sasaistīti vienā veselumā jeb sistēmā (Siliņa-Jasjukeviča, Briksa, 2022). Ņemot vērā iepriekš norādīto jēdziena skaidrojumu, integrētās mācības tiek skaidrotas kā mācību process, kurā skolēns mācās un apgūst vairāk nekā vienu mācību priekšmetu, līdz ar to par veselumu tiek uzskatīts pats process. Piemēram, Z. Anspoka uzsver, ka integrēto mācību pieeja “sasaista diferencētu mācību priekšmetu saturu, un tādējādi nodrošina mācību vienotību, sekmē prasmju attīstību saskaņā ar reālajām problēmām un uzdevumiem, veicina aktīvu un vispusīgu pieeju mācību un audzināšanas procesam, ļauj skolēniem mācību procesā izmantot visdažādākos informācijas avotus, sekmē tādu mācību norisi, kuras mērķis, līdzekļi, process un rezultāts ir savstarpēji cieši saistīti, un abi šie komponenti ir vienlīdz svarīgi” (Anspoka, 1999). Arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) ziņojumā par 21. gadsimta vajadzībām atbilstošu izglītības politiku norādīts, ka veiksmīgai dzīvei un karjerai uz zināšanām balstītā sabiedrībā skolēniem mācību procesā ir svarīgi gūt vispārīgu izpratni par pasauli, nevis virspusējus faktus un procedūras. Viņu zināšanu bāzei jābūt savstarpēji saistītai un izmantojamai, nevis sadalītai pēc atsevišķu mācību priekšmetu un kursu principa.

Jau Platons savā darbā “Valsts” piedāvāja veidot holistisku mācību programmu, kur apvienota fiziskā izglītība, māksla, matemātika, zinātne, rakstura un morālo spriedumu veidošana, skaidrojot, ka “uzturot stabilu izglītības un audzināšanas sistēmu, jūs veidojat labus pilsoņus”¹. Tas atbilst arī mūsdienu holistiskajai jeb veseluma teorijai, ka mācību sistēma veidojas no savstarpēji saistītām komponentēm.

Tomēr kā pedagoģiska problēma mācību integrācija parādījās 17. gadsimtā čehu pedagoga J.A. Komenska darbā “Lielā didaktika”. Par “pedagoģijas tēvu” dēvētais autors ir

---

¹ George Lucas Educational Foundation (2011). *Social and Emotional Learning: A Short History*. Retrieved from <https://www.edutopia.org/social-emotional-learning-history>

licis pamatus pedagoģijai kā zinātnei un savā darbā ir uzsvēris, ka mācību saturam ir jābūt vienotam, un bērnam pasaule ir jāuztver kā veselums, vienotā kopsakarā. J.A. Komenskis iestājās par to, ka skola savus uzdevumus sabiedrības dzīvē veiks tikai tad, ja spēs sagatavot skolēnus pasaules izziņai un praktiskajai darbībai. Arī viņa fundamentālā darba “Lielā didaktika” galvenais mērķis bija – izstrādāt un ieviest audzināšanas praksē universālu mākslu, kā visus mācīt visam (Komenskis, 1992).

Par mācību satura integrāciju kā izglītības stratēģiju ir iespējams runāt sākot no 20. gadsimta. Tā, piemēram, vairāki autori ir norādījuši, ka integrācija izglītības procesā izpaužas kā re-integrācija, kad noteiktu laika periodu ir pastāvējusi zināma veida nošķirtība (Hegarty et.al., 1996). Savukārt citi autori akcentē integrēto mācību saistību ar dzīvi, uzsverot, ka dažāda veida mācību jomas reālajā dzīvē nepastāv izolētā veidā, un mācīties nozīmē saprast, kā viss ap mums mijiedarbojas un veido sakarības. Tiek uzskatīts, ka tikai zinātne sadala zināšanas atsevišķās disciplīnās. Ikdienas dzīvē valoda, vēsture, matemātika un citas zinātnes nepastāv atsevišķi, bet gan veido vienotu likumsakarību un notikumu nediferencētu veselumu. Pasaule, kurā skolēnam jādzīvo un jāfunkcionē, dažādās zināšanu jomas un dažādie realitātes komponenti pastāv nevis nošķirti, atsevišķi, bet gan veidojot sarežģītu veselumu². Tāpēc tieši integrētā pieeja vislabāk veicina dzīvei nepieciešamu zināšanu, prasmju un kompetenču apguvi.

Arī amerikāņu filozofs, psihologs un izglītības teorētiķis D. Djūjiss (D. Dewey) norāda, ka mūsu zināšanas par ārējo pasauli nav kaut kas tāds, kas būtu apvienots no pašpietiekamām, neatkarīgām detaļām (Tiles, 1990). Savukārt amerikāņu pedagogs Č. Handijs (C. Handy, 1984) īpaši uzsver mācību integrāciju kā vienu no būtiskākajām 21. gadsimta mācīšanās stratēģijām, savu viedokli pamatojot ar to, ka vērojams jauns zināšanu un prasmju veidošanās modelis, kas vairs nav orientēts uz faktu kopuma apguvi, bet uz skolēnu radošu darbību, mācību procesā patstāvīgi apgūstot jaunas zināšanas un prasmes, un spējot tās izmantot jaunās situācijās. Taču vēl arvien, neraugoties uz to, ka pastāv teorijas un pedagoģiskās pieejas, kas var veicināt integrētu mācīšanos, arī pašreizējās akadēmiskās organizatoriskās struktūras parasti ir vērstas uz apmācību, kas sadalīta noteiktās mācību jomās, tā vietā, lai nodrošinātu rīkus zināšanu integrēšanai (Kidron, Kali, 2015).

Kopš 20. gs. pēdējām desmitgadēm integrēto mācību ideja ir kļuvusi ļoti plaši pārstāvēta un tiek izmantota kā viena no galvenajām izglītības stratēģijām ar mērķi mazināt skolās plaši izplatīto agrīnā pusaudžu vecuma neapmierinātību ar skolu (Rennie et.al., 2012). Lai to skaidrotu, būtiski ir izprast vecumposma attīstības īpatnības, kas ir attīstības psiholoģijas – zinātnes, kas pēta personības un atsevišķu psihisko funkciju izmaiņas visā dzīves gaitā –

---

² Pamatizglītības vispārīgie didaktiskie principi. Latvijas Vēstnesis (LR ofic. laikr.). Nr. 336–340. (23.12.1997.). Pieejams: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:343721>

subjekts. Šajā zinātnes nozarē īpaši tiek runāts par vecumposma īpatnībām no cilvēka dzimšanas līdz 21 gada vecumam, un būtisks pētījuma aspekts, kas atšķir šo zinātnes nozari no citām, ir tas, ka attīstība tiek pētīta dinamiskā. Īpaša uzmanība tiek pievērsta kognitīvajiem procesiem, kas ietver atmiņu, domāšanu, uzmanību u.c., kā arī personības elementus – emocionalitāti, raksturu, gribu, motivāciju, morālās vērtības u.c. (Kalvāns, 2018).

Attīstības psiholoģijā cilvēka hronoloģisko vecumu ir iespējams iedalīt noteiktos vecumposmos, kur vecumposms no 11 līdz 15 gadiem ir pusaudžu vecums. Dažādi autori personības attīstības izpēti kontekstā pusaudžu vecumposmu mēdz iezīmēt atšķirīgi, kā būtiskāko pieņemot psiholoģisko, nevis kalendāro vecumu, jo pētījumos par psiholoģisko vecumu tika novērots, ka bieži vien psiholoģiskais vecums var nesakrist ar hronoloģisko vecumu. Līdz ar to, pētot vecumposma attīstības īpatnības pusaudžiem, būtiski ir ņemt vērā tieši kognitīvo procesu attīstību, kas saistāms ar psiholoģisko vecumu.

Tiek uzskatīts, ka līdzās iedzimtībai jeb bioloģiskā faktora ietekmei uz kognitīvo potenciālu, būtiska loma ir arī sociālajam faktoram jeb vides ietekmei, ar to saprotot ģimeni, sociālās grupas, ģeogrāfiskos, politiskos, ekonomiskos u.c. apstākļus, kuru mijiedarbībā cilvēks dzīvo. Saskaņā ar Ļ. Vigotska teoriju, tādas elementāras funkcijas kā sajūtas un uztvere, nosaka iedzimtība, savukārt augstāka līmeņa funkcijas, tādas kā loģiskā domāšana un komunikācija, spēj pilnvērtīgi attīstīties kultūrvēsturiskā kontekstā, kur iedzimtībai ir priekšnosacījuma statuss, nevis noteicošā faktora loma (Kalvāns, 2018).

Šajā vecumposmā veidojas identitāte – dažādu lomu sajaukums. Pusaudzis apzinās, ka viņš vairs nav bērns, bet nav arī pieaugušais. Tai pašā laikā būtiski ir paplašinājies viņa sociālo lomu spektrs un prasības, ko pret viņu izvirza sabiedrība. Visu šo faktoru ietekme pusaudzim rada nenoteiktības sajūtu un tiekšanos atrast savu “Es”. Pakāpeniska pašanalīze, pašrefleksija un jauno sociālo lomu pieņemšana nosaka identitātes veidošanos. Pusaudzis arī sāk apzināties, ka viņš pats var veidot sevi, ietekmēt citus cilvēkus, plānot nākotni, izvēlēties savu nākotnes karjeru. Tas palīdz apzināties savas dzīves jēgu un izvirzīt perspektīvus mērķus. Vienlaikus pusaudža priekšstats par sevi un savām spējām var būt ļoti mainīgs, ko nosaka hormonālās svārstības organismā. Pusaudzis var būt pilnīgi pārliecināts par kādu ideju vai domu, bet vienā brīdī savu nostāju var krasi mainīt, pieņemot jaunus priekšstatus par vienlīdz spēcīgiem un pārliecinošiem, kā tas bija ar vecajiem.

Būtiska loma attīstības psiholoģijas kontekstā ir arī noteiktu prasmju attīstībai. Tiek uzskatīts, ka bērnam nav iespējams apgūt noteiktas iemaņas, ja viņš pats necenšas šīs darbības veikt. Līdz ar to darbības un prasmes, kas tādējādi tiek attīstītas, ir viens no galvenajiem bērna psihes attīstības avotiem. Katram vecumposmam raksturīgas ir arī noteiktas vadošās darbības,

kurām piemīt 3 galvenās iezīmes: rada un izšķir jaunus darbību veidus; formē un pārveido noteiktus psihiskās izziņas procesus; attīstīta un izmaina personību.

Pusaudža vecumposmam personības attīstības kontekstā vadošā darbība ir personiskā saskarsme, kuras ietekmē, kontaktējoties ar citiem vienaudžiem, noris sevis izzināšanas process, veidojas savas personības paštēls, tiek apgūtas uzticēšanās otram (intimitātes) spējas. Šajā darbā personības jēdziens tiek lietots saskaņā ar V. Reņģes skaidrojumu, apzīmējot neatkārtojamu cilvēka īpašību kopumu, tādējādi atklājot tās unikalitāti; vienots veselums, kas vada psihiskos procesus, nosaka cilvēka izturēšanos un rīcību, spēju pašam apzināties un vadīt savu rīcību (Reņģe, 2000). Būtiskākie šī perioda psihiskie jaunveidojumi ir sevis kā pieauguša cilvēka izjūta, pašvērtējums un iekļaušanās noteiktā grupā, kur norisinās intensīva domu apmaiņa. Tā rezultātā pusaudzis apzinās, kas ir pareizi un kas ne. Savu viedokli viņš salīdzina ar vecāku un skolotāju viedokli. Parādās mācību darba izmaiņas, kurām raksturīgs ir pusaudža skatījums: daudz skolotāju ar atšķirīgiem uzskatiem (Kļava, 2007).

Pusaudži piedzīvo vecumposma krīzi – attīstības periodu, kam raksturīgi noteikti psihiskie jaunveidojumi. Pusaudžu krīzes galvenie cēloņi ir straujas fizioloģiskas izmaiņas organismā, kas ietekmē psihi un sava “Es” meklējumus. Pastiprināta hormonu sintēze būtiski ietekmē pusaudža psihi. Nozīmīgākās šī vecumposma krīzes izpausmes ir nestabila emocionalitāte, afektīvas reakcijas, iekšēji pārdzīvojumi, konflikti ar ģimenes locekļiem un skolotājiem, tieksme pēc neatkarības, mainīgas darba spējas (Kalvāns, 2018). Pusaudžu vecumposmā tiek grautas līdzšinējās autoritātes, rodas tieksme pēc patstāvības un neatkarības, priekšplānā izvirzot saskarsmi ar vienaudžiem, nevis ar pieaugušajiem. Šajā saskarsmes modelī pusaudži ir spējīgi uz dziļu savstarpēju izpratni, kas palīdz veidot izpratni arī pašiem par sevi. Vienlaikus sociālās attiecības var būt arī ļoti pretrunīgas – no vienas puses, pusaudži tiecas pakļauties līderim, bet no otras puses, saceļas pret jebkuru varu un autoritāti. Nozīmīga kļūst empātija, kad uzticamas attiecības ar sev nozīmīgiem pieaugušajiem palīdz pārdzīvot krīzi, ko pusaudzis piedzīvo savas attīstības periodā. Atbalstoša attieksme pret jauno identitāti ir ļoti nepieciešama šajā attīstības periodā.

Pusaudža vecumposmā intelektuālā attīstība galvenokārt izpaužas kā spēja attīstīt tādas domāšanas operācijas kā klasifikācija un apkopošana. Parādās spēja mērķtiecīgi koncentrēt savu apziņu uz mazāk saistošu mācību saturu. Šajā vecumposmā izteiktas kļūst robežas, kas atšķir cilvēkus savā starpā, t.sk., šķir pusaudžus no pieaugušajiem. Ir iespējams izšķirt divus robežu tipus – dabiskās robežas un izveidotās robežas. Par dabiskām ir uzskatāmas tādas robežas, kas ir ārpus cilvēka izvēles iespējas – vecums, dzimums, paaudze, kamēr par izveidotām robežām tiek runāts tad, kad tās veidojas noteiktas izvēles rezultātā, piemēram, izglītība, karjera, labklājība, noteikti tikumi u.tml. (Zarra & Zarra, 2013). Robežas nosaka

savstarpējo komunikāciju un ir pamatā tam, kādas veidosies attiecības. Dabiski pastāvošu robežu rezultātā skolēnus no skolotājiem šķir atšķirīgs vecums. Tas nozīmē, ka skolēni un skolotāji pārstāv atšķirīgas paaudzes, un šajā kontekstā neizbēgami pastāv dabiski veidojusies robeža, paredzot, ka katrai paaudzei ir savas vērtības, izpratne un pasaules skatījums. Tomēr skolotājiem, veidojot attiecības ar saviem skolēniem, ir iespējams veidot jaunas robežas (izveidotās robežas), tādējādi mazinot dabisko robežu ietekmi un veicinot ciešāku attiecību veidošanos. Tādi skolotāji kļūst par uzticamiem pieaugušajiem jeb tādiem skolotājiem, kuru darbības skolēni akceptē. Rezultātā vecums kā dabiska robeža kļūst mazsvarīgs.

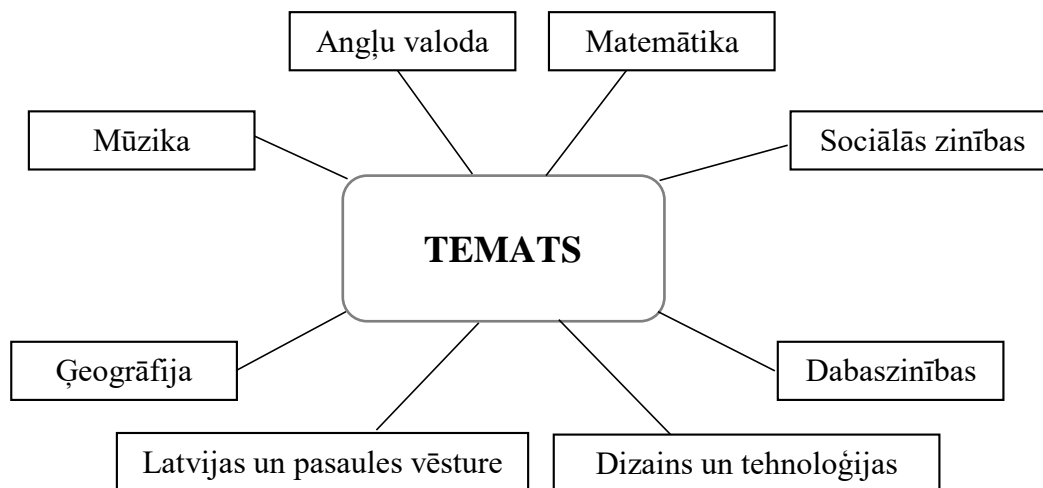
Integrētās mācības ir process, kad skolēns vienlaikus mācās vairāk nekā vienu mācību priekšmetu un ar to saistītās prasmes. Kaut arī integrēto mācību idejas aizmetņi jau saistāmi ar Platona darbiem, kā neatkarīga izglītības stratēģija tā nostiprinājās tikai 20. gs., un šobrīd var uzskatīt, ka integrētās mācības ir viena no nozīmīgākajām stratēģijām mūsdienu izglītības zinātnē.

Izšķiroša loma integrēto mācību procesā ir skolotājam, jo tieši viņam ir jābūt tam, kurš nojauc tradicionālās mācību priekšmetu un jomu robežas, un palīdz šīs robežas nojaukt arī skolēniem. Pieņemot vecumposmam raksturīgās iezīmes, skolotājs var kļūt par uzticamu pieaugušo, kura darbības skolēns akceptē. Mērķtiecīgi vadīta mācīšanās, sekmējot skolēna izpratni par zināšanu un prasmju vienotību, to saistību dažādos mācību priekšmetos, var palīdzēt mazināt pusaudžu vecumposmam raksturīgo dabisko vēlmi sevi pretnostatīt pieaugušā viedoklim.

1.2. Integrēto mācību veidi un plānošana

Izglītības zinātnē ir zināmi trīs mācību integrācijas veidi: multidisciplināra, starpdisciplināra un transdisciplināra integrācija (Drake, Bruns, 2004).

Multidisciplinārās jeb daudznozaru integrācijas pamatā ir mācību procesa organizēšana dažādu mācību priekšmetu apguves kontekstā ap vienu tematu. Šīs pieejas centrā ir tas, ko skolēns mācās, un viens temats tiek aplūkots no dažādu mācību priekšmetu satura perspektīvas. Kā parāda 1. attēls, centrā ir noteikts temats vai problēma, un tālāk tiek lūkots, ko saistībā ar šo tematu skolēns var apgūt angļu valodā, matemātikā, sociālās zinībās u.c. mācību priekšmetos. Dziļāka integrācija ap vienu tematu galvenokārt tiek nodrošināta vienas mācību jomas ietvarā.

1. attēls. Multidisciplināra integrācija (Siliņa-Jasjukeviča, Brikša, 2022)

Starpdisciplinārā integrācija saskaņā ar jēdziena ‘starpdisciplinārs’ skaidrojumu paredz, ka mācību satura integrācija tiek nodrošināta starp divām vai vairākām izglītības jomām. Šī pieeja galvenokārt akcentē, kā skolēns mācās, un ir orientēta uz to, kā vienas mācību jomas saturs un prasmes var noderēt citas mācību jomas labākai izpratnei (Siliņa-Jasjukeviča, Brikša, 2022). Līdzās mācību jomu satura apguvei svarīgi ir arī apgūt caurviju prasmes, kas palīdz veidot saskaņotu un līdzsvarotu skatījumu uz attiecīgo tematu vai problēmu. Starpdisciplinārā pieeja paredz, ka tās īstenošanas procesā tiek formulēti problēmjaudājumi, piedāvāti iespējamie risinājumi, atlasot no tiem piemērotākos, kā arī īstenota iegūto rezultātu izvērtēšana. Procesā beigās svarīgi ir apzināties, kādas jaunas zināšanas un prasmes skolēns ir apguvis, un kādas – pilnveidojis. Skolēnam ir iespēja attīstīt pašvadītas mācīšanās prasmes, integrējot gūtās atziņas, uzskatus un domāšanas veidu dažādās mācību jomās, tādējādi veidojot un paplašinot savu izpratni par noteiktu jautājumu, kas ir ārpus (pāri) vienas jomas robežām.

Starpdisciplinārās pieejas īstenošanā svarīgi ir radīt skolēniem tādu mācību vidi, kas atbalsta viņu domu un ideju apmaiņu, ietverot mācīšanos caur diskusijām, grupu darbiem un korporatīvo mācīšanos.

Ir iespējams izšķirt trīs starpdisciplināras integrācijas perspektīvas:

- mācību satura perspektīva – ar mērķi veicināt koncentrēšanos uz starpnozaru izpratni, lai palīdzētu skolēniem integrēt zināšanas no vairākām disciplīnām;
- pedagoģiskā perspektīva – ar mērķi risināt tradicionālās pedagoģijas izaicinājumu, kas ietver izpratni par pedagoga lomu: no pieejas, kurā atsevišķs skolotājs atbild par atsevišķu mācību priekšmetu, uz tādu, kas saistīta ar mācīšanās kopienu veidošanu, lai veidotu mācību kultūru, kas ļauj skolotājiem sintezēt dažādus uzskatus, risināt

problēmas un kopīgi uzlabot zināšanas, izmantojot kopienas locekļu sniegto ideju bagātību un daudzveidību;

- organizatoriskā perspektīva – ar mērķi risināt organizācijas hierarhijas izaicinājumu, pārkāpjot tradicionālās robežas starp dažāda vecuma skolēniem, lai veicinātu produktīvu mijiedarbību (Kidron, Kali, 2015).

Starpdisciplinārās pieejas īstenošana nav iedomājama bez skolotāju savstarpējas sadarbības.

Transdisciplinārā integrācija saskaņā ar jēdziena skaidrojumu un ņemot vērā tā prefiksu “trans-” nozīmē, ka šajā kontekstā tiek šķērsota, pārsniegta un pamatīgi mainīta robeža starp atsevišķiem mācību priekšmetiem, faktiski tai vairs nepastāvot. Transdisciplinārās integrācijas kontekstā mācību rezultātā gūtais risinājums pārsniedz vienas mācību jomas ietvaru, palīdzot skolēnam saskatīt kopveselumu, visa mijiedarbību un saistību (Siliņa-Jasjukeviča, Brikša, 2022). Šīs pieejas rezultātā mācīšanās kļūst organiska un jēgpilna, jo tiek nodrošināta nepārtraukta un dinamiska dažādu mācību priekšmetu un zināšanu pārnese.

Saskaņā ar D. Djūija ideju, reālajā dzīvē nepastāv dažādas un nošķirtas mācību jomas (Dewey, 1938). Skolotājs ir tas, kurš var pamanīt un palīdzēt ieraudzīt, ka jebkuru problēmu un tematu izzināšanā nepieciešams ir gandrīz visu mācību jomu devums. Tādējādi organizējot mācību procesu transdisciplinārās integrācijas kontekstā, skolotājam ir svarīgi ņemt vērā ne tikai mācību saturu, skolēnu jautājumus un problēmas, bet arī apkārtējās pasaules norises.

Transdisciplināra mācīšanās ir vērsta uz skolēniem personiski nozīmīgiem jautājumiem, t.s., par mācīšanās jēgu, un ir īstenojama dažādu projektu, pētniecisko darbu un sarunu veidā.

Plānojot integrētu mācību īstenošanu, svarīgi saprast, kas un kādā veidā tiek integrēts, ar kādu mērķi tas tiek darīts, kādu rezultātu tas sniegs un kādus izaicinājumus var radīt.

Multidisciplinārās integrācijas ietvaros kā veselums tiek saprasts mācību jomu saturs, kura ietvaros tiek integrēti atsevišķu mācību priekšmetu saskares punkti, kamēr starpdisciplinārā integrācija par veselumu uztver skolēnu, un tieši skolēna individuālās spējas un prasmes tiek integrētas mācību saturā. Savukārt transdisciplinārā integrācija kā veselumu uztver cilvēka, dabas un kultūras sinerģiju, un katra mācību priekšmeta satura jēga tiek atklāta caur noteiktu kultūras kontekstu.

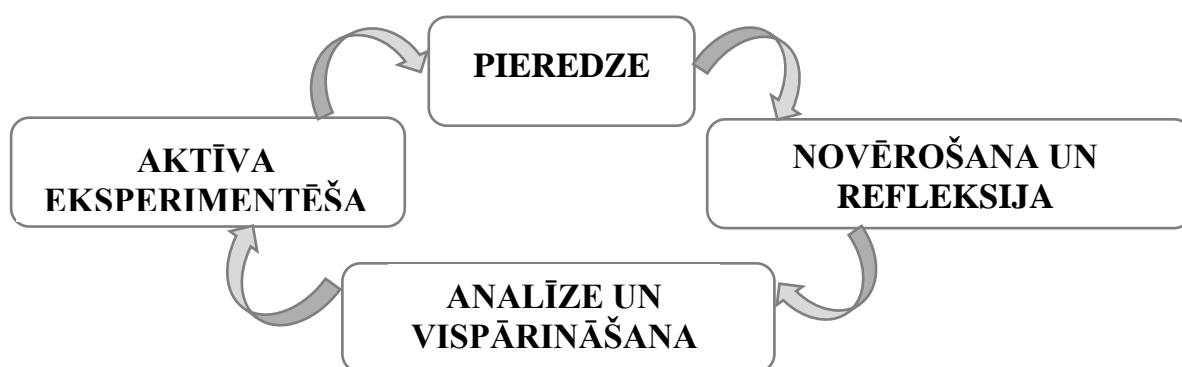
Arī integrācijas mērķi atklāj dažādus akcentus – ja multidisciplinārās pieejas mērķis ir atvieglot jaunu zināšanu iegūšanu, tad starpdisciplinārā pieeja paredz attīstīt skolēna vispārīgās spējas dziļi un vispusīgi. Savukārt transdisciplinārā integrācija pielīdzina mācīšanos pilnvērtīgai dzīvesdarbībai. Multidisciplinārās integrācijas ietvaros temats tiek aplūkots no dažādu mācību jomu perspektīvas, savukārt starpdisciplinārās integrācijas pamatā ir ideja, ka vienas mācību jomas saturs palīdz izprast citas mācību jomas saturu. Transdisciplinārā

integrācija par centrālo izvirza problēmas risinājumu, kā līdzekļus izmantojot dažādu mācību jomu saturu.

Kā galvenais ieguvums multidisciplinārās integrācijas īstenošanā tiek akcentēta prasmju attīstība noteiktā izglītības jomā. Turpretim starpdisciplinārās integrācijas ieguvums ir caurviju prasmju attīstība, pozitīva mācīšanās pieredze un analītiskas, kritiskās un radošās domāšanas veicināšana. Savukārt transdisciplinārās pieejas galvenais ieguvums ir vispārējas dzīvesdarbības prasmes un mācīšanās nozīmības izpratne reālās dzīves kontekstā.

Neraugoties uz integrēto mācību daudzpusīgajiem ieguvumiem, pastāv arī zināmi riski, kas var radīt problēmas un izaicinājumus. Multidisciplinārās integrācijas kontekstā kā izaicinājums tiek identificēts tas, ka mācību jomu saturs var nebūt sasaistīts ar reālo dzīvi. Starpdisciplinārās integrācijas īstenošana savukārt rada risku, ka skolēnu sadarbības un pastāvīgās darbības organizēšana var aizņemt pārāk daudz laika, kā rezultātā nav iespējams apgūt visu mācību saturu. Transdisciplinārās integrācijas rezultātā skolēniem var neveidoties sistemātiskas un dziļas zināšanas atsevišķā mācību jomā (Siliņa-Jasjukeviča, Brikša, 2022).

Integrēto mācību īstenošanas pamatā ir tas, cik kvalitatīva ir bijusi plānošana no skolotāja puses un/vai skolotāju savstarpējā sadarbība. Saskaņā ar D. Kolba (D. Kolb) mācīšanās modeli mācīšanās cikls ietver četrus citu citam sekojošus posmus: teorētisku analīzi un vispārināšanu, praktisku darbību, pieredzi un refleksiju, ko parāda 2. attēls.

2. attēls. Mācīšanās cikls (Siliņa-Jasjukeviča, Brikša, 2022)

Pieredze nosaka, kā cilvēks uztver apkārtējo pasauli. Tā vienmēr ir īsta un tiek interpretēta kā tieši uztverama. Tā ir iekšējs un personisks process. Saskaņā ar mācīšanās ciklu mācību procesā tiek iekļauta skolēna individuālā pieredze. Novērošana un refleksija savukārt ir saistīta ar savu darbību un reakciju apzināšanu un uztveršanu, apzināti pievēršot uzmanību un nosaucot vārdā to, ko skolēns ir darījis un izjutis. Analīzes un vispārināšanas ietvaros skolēns novērtē savu pieredzi, salīdzina to ar teorētiskām zināšanām, veido un konstruē jaunas zināšanas, kas izriet no viņa pieredzes. Savukārt aktīvā darbība ietver skolēna praktisko

darbību, kad skolēns izmanto jaunās zināšanas, gūst jaunu pieredzi, un mācīšanas cikls veidojas no jauna (Kolb, 1984).

Plānojot integrētas mācības, ir svarīgi, ka šāda mācīšanās stratēģija tiek īstenota ar mērķi gūt padziļinātu izpratni, sasaisti ar reālo dzīvi, attīsta sadarbības un komunikācijas prasmes, tāpēc plānojot jāņem vērā mācību konteksts, problēmas autentiskums un aktualitāte. Plāns ir jāveido kā reāls materiāls, kas ietver noteiktu struktūru un atbild uz sekojošiem jautājumiem:

- kā mācības ir saistītas ar reālo dzīvi;
- kādu izglītības jomu saturu skolēns izzinās (ko skolēns mācīsies);
- kādas darbības skolēns veiks, lai mācītos (kā notiks mācību process);
- kā tiks izvērtēts sasniegtais rezultāts (Siliņa-Jasjukeviča, Brikša, 2022).

Integrētu mācību plānošanā skolotājam ir svarīgi ietvert mācību jomas profesionālo, individuālo un konteksta dimensiju, kur profesionālā dimensija iekļauj mācību jomas faktu, terminu un struktūras kopsakarību izpratni; individuālā dimensija ietver skolēna individuālo spēju apzināšanos un pilnveidi, savukārt konteksta dimensija saistāma ar mācību jomas teorijas un praktisko metožu nozīmi reālajā dzīvē (Siliņa-Jasjukeviča, Brikša, 2022).

Saskaņā ar Latvijā veiktiem pētījumiem, bez integrācijas nav iespējams pilnvērtīgi īstenot mērķus kompetenču pieejas izglītībā. Kā nosaka valsts pamatizglītības standarta prasības, izglītības rezultāts ir skolēna kompetence jeb prasība dažādās izglītības jomās, caurviju prasmes, tikumi, vērtības un ieradumi³, kas savukārt tiek skatīts kopsakarībās ar to, kā skolēns mācās un kāds ir viņa personības izaugsmes potenciāls.

Integrētās mācības var tikt īstenotas trīs veidos: kā multidisciplinārā, starpdisciplinārā vai transdisciplinārā integrācija. Katrs no šiem integrācijas veidiem ietver atšķirīgus akcentus par to, kas tiek integrēts, kāds ir integrācijas mērķis, kā tiek veidots mācību saturs, kādi ir sagaidāmie rezultāti šādai integrācijai, kā arī kādi riski un izaicinājumi pastāv.

Neatkarīgi no tā, kāds mācību integrācijas veids tiek izvēlēts, skolotājam ir jāspēj plānot, kā šādu integrāciju īstenot, sagatavojot plānu, kas ietver noteiktu struktūru un atbildes uz jautājumiem par to, kādas zināšanas un prasmes šāda integrācija attīsta vai nostiprina, un kā tiks izvērtēts sasniedzamais rezultāts. Tāpat skolotājam ir svarīgi apzināties un izvērtēt, vai un kādu mācīšanās kopienā viņš veidos ar citiem skolotājiem, lai spētu nodrošināt integrētu mācību īstenošanu, kas ne tikai veicina noteiktu zināšanu un prasmju apguvi attiecīgā mācību jomā, bet veicina arī caurviju prasmju apguvi un attīstīšanu.

---

³ Ministru Kabineta noteikumi Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem". (27.11.2018). 4. punkts, 9.1. apakšpunkts. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem>

1.3. Mācību priekšmeta “Ģeogrāfija” mācību satura analīze

Mācību priekšmeta “Ģeogrāfija” satura apguve tiek īstenota saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumiem Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” (turpmāk – standarts). Balstoties uz standartu, ir izstrādāts mācību priekšmeta programmas paraugs ģeogrāfijā, lai palīdzētu skolotājiem īstenot standartā plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus dabaszinātņu jomā. Programmas paraugā⁴ ietvertie plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti ir atvasināti no standartā noteiktajiem sasniedzamajiem rezultātiem, un sadalīti sasniedzamos rezultātos pa klasēm.

Dabaszinātņu apguve pamatskolā ir veidota pēctecīgi, ievērojot koncentrisko principu – katrā no izglītības posmiem atgriežoties pie jau apgūtā un padziļinot izpratni par to. No 1. līdz 6. klasei skolēns apgūst vienu mācību priekšmetu – dabaszinības, bet sākot ar 7. klasi dabaszinātņu jomas apguve tiek sadalīta vairākos atsevišķos priekšmetos – ģeogrāfija, ķīmija, bioloģija un fizika.

Ģeogrāfijas mācību priekšmeta programmā 7.–9. klasei ir ņemti vērā šādi mācību satura un pieejas akcenti:

- programmas struktūras pamatā vairs nav izmantota kontinentu pieeja. Svarīgi ir veidot vienotu pieeju par ģeogrāfiskajiem procesiem, neatkārtojot jau iepriekš apgūtās zināšanas pirms katra jauna kontinenta izzināšanas;
- mācību satura apguve tiek organizēta pēc hierarhijas principa, pakāpeniski pārejot no tematiem, kas veido vispārīgu priekšstatu par ģeogrāfiskiem un globāliem procesiem, uz tematiem, kuros nepieciešams veidot izpratni par ģeogrāfiskajiem procesiem un parādībām lokālā mērogā – Latvijas, novada, pilsētas kontekstā;
- mācību saturā lielāks uzsvars tiek likts uz pētniecisko prasmju attīstību, īstenojot starpdisciplināru tematu apguvi un lauka pētījumus, sniedzot iespēju skolēnam padziļināti veidot izpratni par procesiem un parādībām dabā un sabiedrībā;
- mācību saturs saskaņots ar citu mācību priekšmetu satura un tematu secības apguvi (bioloģija, fizika, ķīmija, sociālās zinības, vēsture, datorika).

Ģeogrāfijas mācību priekšmeta apguves galvenie uzdevumi ir sniegt iespēju skolēnam un radīt izpratni par:

- daudzveidīgiem Zemes dabas procesiem, parādībām un to veidošanās ģeogrāfiskajām likumsakarībām;

---

⁴ Mācību programma “Ģeogrāfija 7.–9. klasei”. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/119>

- sociālo un ekonomisko procesu veidošanās likumsakarībām dažādos pasaules reģionos un valstīs;
- praktiskās un pētnieciskās darbības prasmēm ģeogrāfijā, tās apgūstot un pilnveidojot;
- cilvēku saimnieciskās darbības radītajām problēmām vietējā, reģionālā un globālā mērogā.

Sociālās un pilsoniskās mācību jomas lielās idejas, par kurām skolēns veido izpratni ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura apgūvē, ir saistītas ar izpratni par cilvēka un dabas mijiedarbību, demogrāfisko un migrācijas, kultūras un saimniecisko procesu kopsakarību izzināšanu:

- uzņēmējspēju attīstīšana sekmē sabiedrībā izmantojamo resursu apvienošanu individuālam un kopējam labumam;
- cilvēki apzinās alternatīvas, plānojot pieejamo resursu izmantošanu;
- apzinoties un iepazīstot kultūru daudzveidību un globalizācijas procesus, izprotot dažādu kultūru atšķirības un konfliktus, veidojas cieņa starpkultūru komunikācijā;
- daudzveidīgu cēloņu ietekmē laika gaitā sabiedrība piedzīvo pārmaiņas.

Ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura apguve 7. klasē ir sadalīta piecos tematos, katram no tiem plānojot noteiktu stundu skaitu (sk. 1. tabulu).

1. tabula. Ģeogrāfijas mācību priekšmeta tematu struktūra 7. klasē⁵

Temata Nr.⁶	Temata nosaukums	Temata apguvei plānotais mācību stundu skaits
1.	Kā izmantot Zemes attēlojumus – kartes un globusus?	16
2.	Kā uz Zemes veidojušās Zemes sistēmas un attīstījusies dzīvība?	6
3.	Kā Zemes iekšējie un ārējie procesi maina Zemes reljefu?	16
4.	Kā hidrosfēra mijiedarbojas ar citām Zemes sistēmām?	16
5.	Kāpēc dažādās Zemes vietās ir novērojams atšķirīgs klimats?	16
KOPĀ:		70

⁵ Saskaņā ar mācību programmas paraugu “Ģeogrāfija 7.–9. klasei” 7. klases plānoto tematu apguvi. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/119>

⁶ Tematu numerācija saskaņā ar mācību programmas “Ģeogrāfija 7.–9.klasei” 7. klases plānoto tematu apguves secību

Turpmāk darbā tiks sniegts pārskats par tiem ģeogrāfijas mācību priekšmeta programmā norādītajiem tematiem, sasniedzamajiem rezultātiem un attīstāmajām prasmēm, kur iespējama mācību satura integrācija Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē, un kas tiek īstenotas šī darba empīriskā pētījuma gaitā (sk. 2. tabulu).

2. tabula. Ģeogrāfijas mācību priekšmeta tematu raksturojums⁷

Temata Nr.	Temata nosaukums	Temata apguves mērķis	Attīstāmās prasmes
1.	Kā izmantot Zemes attēlojumus – kartes un globusus?	Veidot izpratni par karšu un globusa izmantošanas mērķiem, attīstīt prasmes sagatavot dažādas tematikas tradicionāla un digitāla veida kartes un tās lietot mācību un sadzīves situācijās	Iegūt informāciju no tradicionālajām un digitālajām kartēm; noteikt vietas vai objekta absolūto novietojumu – ģeogrāfiskās koordinātas; aprēķināt attālumu dabā starp divām vietām vai objektiem, izmantojot kartes mērogu; salīdzināt dažādas tematiskās kartes un saskatīt kopīgo un atšķirīgo; attēlot objektus kartēs, izmantojot atbilstošus apzīmējumus; noformēt karti, pievienojot atbilstošus kartes elementus
3.	Kā Zemes iekšējie un ārējie procesi maina Zemes reljefu?	Veidot izpratni par procesiem litosfērā un uz Zemes virsmas, to ietekmi uz reljefa un augsnes izmaiņām, cilvēku dzīves apstākļiem pasaulē un Latvijā	Iegūt informāciju par reljefa formām, izmantojot fizioģeogrāfiskās kartes; attēlot teritorijas reljefa formas kontūrkartē
4.	Kā hidrosfēra mijiedarbojas ar citām Zemes sistēmām?	Veidot izpratni par hidrosfēras daļu sasaisti un to mijiedarbību ar citām Zemes sistēmām	Raksturot okeānus, izmantojot kritērijus
5.	Kāpēc dažādās Zemes vietās ir novērojams atšķirīgs klimats?	Veidot izpratni par klimata atšķirībām uz Zemes un klimatu ietekmējošajiem faktoriem	Klimata kartēs iegūt informāciju par teritorijas klimatu

Ģeogrāfijas mācību priekšmeta apguves galvenie uzdevumi ir radīt izpratni par daudzveidīgiem Zemes dabas procesiem, parādībām un to veidošanās ģeogrāfiskajām likumsakarībām. 7. klases tematu apgūvē ģeogrāfijas mācību satura integrācija Latvijas un

⁷ Saskaņā ar mācību programmas paraugu “Ģeogrāfija 7.–9.klasei” 7. klases plānoto tematu apguvi. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/119>

pasauls vēstures mācību priekšmeta apguvē ir iespējama, integrējot zināšanas un prasmes, kas saistītas ar dažāda veida karšu izmantošanu vēsturisko procesu un notikumu labākai izpratnei un to saistībai ar mūsdienām (fizioģeogrāfiskā, politiskā, klimata u.c. kartes).

1.4. Mācību priekšmeta “Latvijas un pasaules vēsture” mācību satura analīze

Mācību priekšmeta “Latvijas un pasaules vēsture” satura apguve tiek īstenota balstoties uz standartu, saskaņā ar kuru ir izstrādāts mācību priekšmeta programmas paraugs, lai palīdzētu skolotājiem īstenot standartā plānotos skolēnam sasniedzamos rezultātus sociālajā un pilsoniskajā jomā. Programmas paraugā⁸ ietvertie plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti ir atvasināti no standartā noteiktajiem sasniedzamajiem rezultātiem un sadalīti sasniedzamos rezultātos pa klasēm.

Latvijas un pasaules vēstures programma 7.–9. klasei veidota, ņemot vērā šādus mācību satura un pieejas akcentus:

- Latvijas un pasaules vēsture ir vienots mācību priekšmets, tādējādi palīdzot skolēniem labāk izprast Latvijas un pasaules vēstures kopējos procesus un to cēloņsakarības, kā arī, lai veidotu vienotu izpratni par Latvijas vēsturi kā daļu no kopējās Eiropas un pasaules vēstures.
- Vēstures izziņāšanas un apguves process ir organizēts pēc principa – no tuvākā uz tālāko, t.i., vispirms izziņot tuvāko apkārtni, vidi, ģimeni, un arvien paplašinot savu izpratni novada, valsts, Eiropas un pasaules līmenī.
- Skolēns veido izpratni par vēstures notikumu sasaisti un ietekmi uz mūsdienām, izmantojot dažādu veidu vēstures un informācijas avotus – gan lietiskos avotus (darbarīkus, saimniecības priekšmetus, ģimenes relikvijas), gan dažādus rakstītos vēstures avotus un attēlus, gan arī mūsdienu plašsaziņas līdzekļu piedāvātās ziņas par aktuālajiem notikumiem. Mācību procesa laikā ar vēstures piemēru palīdzību veido savus uzskatus un apziņu par piederību vietai, dzimtai, tautai un valstij.
- Veidojot savu vēsturisko apziņu un izpratni par vēsturiskajiem notikumiem, skolēniem ļoti būtiski ir izprast hronoloģijas, pārmaiņu, pēctecības un dažādu notikumu cēloņu un seku attiecības, kā veidot izpratni par vēsturiskās empātijas aspektiem. Lai to īstenotu, skolēni vērtē, salīdzina un raksturo dažādus vēsturiskus notikumus, balstoties uz attiecīgiem vēstures un informācijas avotiem.

---

⁸ Saskaņā ar mācību programmas paraugu “Latvijas un pasaules vēsture 7.–9. klasei” 7. klasei plānoto tematu apguvi. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/132>

- Vēstures mācību priekšmeta apguves ietvaros skolēni apgūst noteiktas, vēstures izziņai svarīgas prasmes un domāšanas stratēģijas – vēstures un informācijas avotu analīzi un kritiku (skolēns mācās iegūt un apstrādāt informāciju no vēstures un citiem informācijas avotiem, noteikt to ticamību un salīdzināt ar citiem avotiem); hronoloģisko domāšanu (skolēns veido laika līnijas un nozīmīgāko faktu apkopojumus); argumentācijas prasmi (skolēns mācās pamatot un aizstāvēt savu viedokli, tādējādi veidojot savu vēsturisko apziņu, kas ir personīgi nozīmīga un līdz ar to mazāk abstrakta).
- Skolēns veido izpratni par vēstures procesiem un likumsakarībām, kas līdzās vēstures faktu apguvei ir ļoti būtiska prasme. To attīsta, salīdzinot dažādus vēstures notikumus, meklējot tajos līdzīgas pazīmes un cenšoties šīs pazīmes skaidrot.
- Vēstures izpratnes veidošanas kontekstā būtiska ir arī viedokļu daudzveidība par dažādiem vēstures procesiem, līdz ar to mācību procesā ir pieņemami dažādi skolēnu viedokļi un vērtību orientācija (sociālo, etnisko, reliģisko), un skolēnam ir jāsniedz iespēja izteikt personisko viedokli, vadīt savas emocijas, mācīšanās procesu, kā arī izprast savu lomu sabiedrībā, ar mērķi radīt vēlmi sadarboties.
- Notikumi Latvijas vēsturē ir cieši saistīti ar norisēm Eiropā un pasaulē, un liecības par šiem notikumiem ir atrodamas apkārtējā vidē (vēsturisko notikumu norises vietas, vēstures un arhitektūras pieminekļi u.c.) Sniedzot iespēju skolēnam apgūt vēsturi dažādās vidēs, tiek nodrošināta iespēja praktiski iepazīt un piedzīvot vēsturi.

Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta satura apguve 7. klasē ir sadalīta sešos tematos, katram no tematiem plānojot noteiktu stundu skaitu (sk. 3. tabulu).

3. tabula. Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta tematu struktūra 7. klasē⁹

Temata Nr. ¹⁰	Temata nosaukums	Temata apguvei plānotais mācību stundu skaits
1.	Sabiedrība aizvēsturē	10–12
2.	Pirmās civilizācijas	12–14
3.	Antīkās pasaules sasniegumi	12
4.	Kristīgās un islāma pasaules rašanās	12
5.	Sabiedrība viduslaikos	10–12
6.	Krusta kari un Livonija	12
KOPĀ:		70¹¹

⁹ Mācību programma “Latvijas un pasaules vēsture 7.–9. klasei”. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/132>

¹⁰ Tematu numerācija saskaņā ar mācību programmas “Latvijas un pasaules vēsture 7.–9. klasei” 7. klases plānoto tematu apguves secību. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/132>

¹¹ Saskaņā ar standartu stundu skaits Latvijas un pasaules vēstures tematu apguvei mācību gada ietvaros nedrīkst pārsniegt 70 mācību stundas, tāpēc atsevišķu tematu apguvei var tikt plānots minimālais vai maksimālais ieteicamais stundu skaits

Turpmāk darbā tiks sniegts pārskats par tiem Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta programmā norādītajiem tematiem, sasniedzamajiem rezultātiem un attīstāmajām prasmēm, kuru apguvē pētījuma gaitā integrēts ģeogrāfijas mācību priekšmeta saturs (sk. 4. tabulu)

4. tabula. Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta tematu raksturojums¹²

Temata Nr.	Temata nosaukums	Temata apguves mērķis	Attīstāmās prasmes
2.	Pirmās civilizācijas	Pamatojoties uz civilizāciju pazīmēm, analizēt seno Austrumu civilizāciju sasniegumus un to radīto progresu	Strādājot ar karti (fīziģeogrāfiskā, politiskā), mācīties izdarīt tiešus un vispārinātus secinājumus; apgūstot seno civilizāciju rašanās cēloņus un sekas, saskatīt to mainību un pēctecību
3.	Antīkās pasaules sasniegumi	Analizējot informācijas avotus par antīkās pasaules sasniegumiem, secināt, kā tika likti pamati mūsdienu Rietumu kultūras un politikas tradīcijām, valsts pārvaldes sistēmai un izpratnei par pasauli	Pilnveidot prasmi izmantot ģeogrāfijas kartes secinājumu izdarīšanai par ģeogrāfiskās vides ietekmi uz sabiedrības attīstību
4.	Kristīgās un islāma pasaules rašanās	Apgūt pasaules reliģiju – jūdaisma, kristietības un islāma – pamatus, lai izprastu mūsdienu pasaules civilizācijas pamatus, daudzveidību un konfliktus	Analizējot un izvērtējot dažādu veidu informācijas avotus (t.sk., svēto rakstu fragmentus), raksturo jūdaisma, kristietības un islāma pamatidejas un kultūras iezīmes

Saskaņā ar Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta programmu 7. klasei, starppriekšmetu saikni ar ģeogrāfiju ieteicams veidot tematu “Pirmās civilizācijas” un “Antīkās pasaules sasniegumi”¹³ apguvē. Izvērtējot Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apguves iespējas un paredzot plānotos sasniedzamos rezultātus, mācību satura integrācijas iespējas tika plānotas arī temata “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” ietvaros.

Plānojot Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apguvi, tika secināts, ka pilnvērtīgai attiecīgā temata satura izpratnei ģeogrāfijas mācību priekšmeta ietvaros apgūtās zināšanas un prasmes ir nozīmīgas vēsturiskās izpratnes un vēsturiskās apziņas veidošanā,

¹² Saskaņā ar mācību programmas paraugu “Latvijas un pasaules vēsture 7.–9. klasei” 7. klasei plānoto tematu apguvi. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/132>

¹³ Starppriekšmetu saikni ieteicams veidot arī tematu “Sabiedrība viduslaikos” un “Krusta kari un Livonija” apguves ietvaros, tomēr, ņemot vērā tematu apguves tempu, šie temati netika iekļauti empiriskajā pētījumā.

meklējot un vērtējot likumsakarības, kas palīdz atklāt vēsturisko notikumu sasaisti un ietekmi mūsdienās. Ģeogrāfijas mācību priekšmeta tematu apgūves ietvaros 7. klasē tiek attīstītas prasmes strādāt ar dažādām tematiskajām kartēm (fizioģeogrāfisko, politisko, klimata u.c.), mācoties atrast, atlasīt un izmantot dažādu kartēs atrodamo informāciju un attīstot prasmi patstāvīgi veikt atzīmes kartē. Minētās prasmes un to rezultātā iegūtās zināšanas var tikt izmantotas Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūves kontekstā, lai palīdzētu skaidrot vēsturisko procesu un notikumu ģeogrāfisko izcelsmi, apstākļus un nosacījumus, un to saistību ar mūsdienu valstu teritorijām.

2. Empīriskais pētījums par ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura integrāciju Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē

2.1. Empīriskā pētījuma bāze un metožu raksturojums

Darba autorei, uzsākot darbu skolā, viens no profesionālajiem mērķiem bija organizēt mācību procesu pēc iespējas vienotāku un skolēniem saprotamāku, lai viņiem būtu iespēja apzināties un novērtēt, kā zināšanas un prasmes, kas iegūtas vienā mācību priekšmetā, var noderēt cita mācību priekšmeta apgūvē. Šāds mērķis tika uzstādīts, ņemot vērā vecumposma attīstības īpatnības skolēniem, ar kuriem darba autorei ikdienā bija plānots strādāt, un izvērtējot mācību satura integrācijas iespējas kā vienu no iespējamiem faktoriem vecumposma attīstības īpatnību negatīvās ietekmes mazināšanai.

Pētījuma veikšanai tika izvēlētas 7. klases, kas ir visplašāk pārstāvētā skolēnu grupa, ar kuru stādā darba autore. Pētījumā iesaistīti 65 Dobeles X skolas skolēni – 21¹⁴ skolēns no 7.a, 22 skolēni no 7.b un 22 skolēni no 7.c klases.

Empīriskais pētījums norisinājās trīs posmos – laika periodā no 2021. gada novembra līdz 2022. gada maijam.

Pirmais posms norisinājās no 2021. gada novembra līdz 2022. gada decembrim. Šajā posmā tika aktīvi meklētas sadarbības iespējas ar citiem pedagogiem pētījuma veikšanai. Vienošanās par sadarbību tika rasta ar ģeogrāfijas skolotāju ar mērķi noskaidrot, kā ģeogrāfijas mācību satura integrēšana Latvijas un pasaules vēstures mācību satura tematu apgūvē palīdzētu veidot vispusīgāku izpratni par vēsturisko notikumu attīstību. Plānojot mācību satura integrācijas iespējas empīriskā pētījuma veikšanai, tika izvēlēta starpdisciplinārā integrācija, galveno uzvaru liekot uz to, kā vienas mācību jomas saturs un prasmes var noderēt citas mācību jomas labākai izpratnei.

Uzsākot starpdisciplināras integrācijas plānošanu, tika izstrādāts integrētā mācību satura īstenošanas plāns (turpmāk arī – plāns) (sk. 1. pielikumu) ar mērķi novērtēt, kuru Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūstamo tematu ietvaros iespējams plānot ģeogrāfijas mācību satura integrāciju un kāds būtu šīs integrācijas mērķis attiecībā pret noteikta temata ietvaros plānoto sasniedzamo rezultātu Latvijas un pasaules vēstures apgūvē. Mācību satura integrācija šajā posmā tika plānota, vispirms paredzot izmēģināt mācību integrācijas pieeju, un tas tika darīts Latvijas un pasaules vēstures temata “Pirmās civilizācijas” apgūvē, integrējot uzdevumus saistībā ar ģeogrāfijas mācību priekšmeta saturu. Šajā izmēģinājumā darba autores

---

¹⁴ Otrā semestra laikā šajā klasē pievienojās vēl divi ukraiņu skolēni, bet tā kā viņiem bija atšķirīga novērtēšanas kārtība, pētījuma datus viņu sniegums netika atspoguļots un līdz ar to viņi nav iekļauti pētījuma bāzē.

mērķis bija novērtēt skolēnu sniegumu uzdevumu veikšanā, kuru izpildei bija nepieciešams pielietot ģeogrāfijas mācību priekšmeta (t.sk., iepriekšējā izglītības posmā apgūtā mācību priekšmeta dabaszinību) apgūvē gūtās zināšanas un prasmes.

Otrais posms norisinājās no 2022. gada janvāra līdz maija sākumam, kad saskaņā ar plānu ģeogrāfijas mācību satura integrācija Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta tematu “Antīkās pasaules sasniegumi” un “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” apgūvē tika īstenota mērķtiecīgi, plānojot arī integrētu pārbaudes darbu norisi, kur Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmetā tika plānots iegūt summatīvo vērtējumu, savukārt ģeogrāfijā – formatīvo vērtējumu (vērtējums procentos). Šajā posmā, nodrošinot ģeogrāfijas mācību satura integrāciju Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē, tika pieņemts lēmums, ka ģeogrāfijas mācību satura integrācija notiks tādejādi, ka skolēniem tiks sniegta iespēja apliecināt un pilnveidot savas ģeogrāfijas mācību priekšmetā apgūtās zināšanas un prasmes, integrējot tās Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē, un kontekstā ar ģeogrāfijas mācību priekšmeta saturu izdarīt secinājumus vai spriest par vēsturisko notikumu likumsakarībām attiecīgo tematu apgūvē. Kompleksu sasniedzamo rezultātu izstrāde un īstenošana šīs sadarbības un līdz ar to arī empīriskā pētījuma gaitā netika plānota, ņemot vērā neparedzamos epidemioloģiskos apstākļus.

Trešais posms norisinājās 2022. gada maijā, kad tika apstrādāti pētījuma ietvaros iegūtie empīriskie dati un sagatavoti priekšlikumi ģeogrāfijas mācību satura integrācijai Latvijas un pasaules vēstures apgūves veicināšanai nākamajā mācību gadā 7. klasēm.

Pētījuma metodes

Teorētiskās pētījuma metodes

1. Kvalitatīvā datu analīze – izmantota, apkopojot teorētiskās atziņas par integrētām mācībām, kā arī izvērtējot starpdisciplinārās integrācijas iespējas Latvijas un pasaules vēstures mācību satura apgūvē pamatskolā.
2. Sistemātiskā analīze – īstenota, raksturojot integrēto mācību nozīmi vecumposma attīstības īpatnību kontekstā.

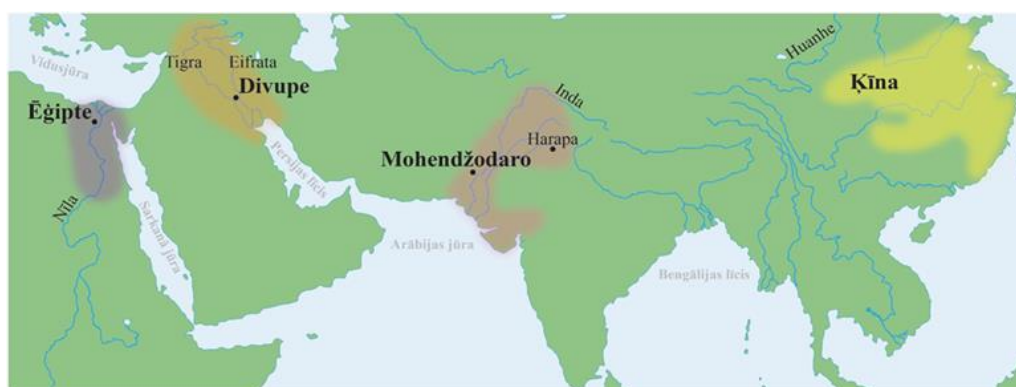
Empīriskā pētījuma metodes

1. **Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība** – ģeogrāfijas mācību satura integrācija Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē norisinājās, pielietojot pedagoģiskā eksperimenta metodi. Atbilstoši Latvijas un pasaules vēstures temata apgūves plānotajam sasniedzamajam rezultātam tika veidoti un pielāgoti uzdevumi, kā arī vizuālā informācija (prezentācijas) ar integrētu mācību saturu.

2. **Novērošana** – pedagoģiskais novērojums norisinājās ar mērķi izvērtēt skolēnu attieksmi pret ģeogrāfijas mācību satura integrēšanu un sniegumu integrēta mācību satura apgūvē, t.sk., pārbaudes darbos. Izglītības pētījumos pedagoģiskais novērojums ir viena no datu ieguves metodēm, kas ļauj analizēt noteiktu sociālo struktūru no ārēja skatītāja perspektīvas (Pipere, 2011). Novērojuma laikā gūtās atziņas tika fiksētas darba autores refleksijas datnē, pēc katras stundas apkopojot gūtās atziņas par mācību procesa īstenošanu.
3. **Padziļinātā intervija** – ģeogrāfijas skolotājam, ar kuras atbalstu tika īstenota ģeogrāfijas mācību satura integrācija, tika lūgts atbildēt par pedagoģiskās izmēģinājuma darbības rezultātiem un saviem novērojumiem pēc katra integrētā pārbaudes darba veikšanas un novērtējot kopējo sniegumu mācību satura integrācijā (sk. 6. pielikumu).

2.2. Pētījumu rezultātu analīze un interpretācija

Uzsākot empīriskā pētījuma īstenošanu, vispirms tika veikts izmēģinājums mācību satura integrācijas nodrošināšanai, kas nozīmē, ka darba autore patstāvīgi izvēlējās ģeogrāfijas mācību priekšmetā apgūstās zināšanas un prasmes, ko būtu iespējams integrēt Latvijas un pasaules vēstures apgūvē. Temata **“Pirmās civilizācijas”** pirmās mācību stundas¹⁵ ietvaros skolēniem tika piedāvāts darbs ar karti. Vērojot skolotājas prezentācijā iekļauto karti, skolēniem bija jāizdara secinājumus par pirmo civilizāciju rašanās nosacījumiem, ņemot vērā atrašanās vietu un dabas apstākļus. Skolēni izteica viedokļus par to, kas visām no aplūkoto pirmo civilizāciju (Divupes, senās Ēģiptes, senās Ķīnas civilizācijas) rašanās vietām ir kopīgs (sk. 3. attēlu).

3. attēls. *Pirmo civilizāciju veidošanās vietas*¹⁶ (fragments no stundas prezentācijas)

¹⁵ Šeit un turpmāk lietots, lai apzīmētu blokstundu (divas attiecīgā mācību priekšmeta stundas pēc kārtas)

¹⁶ Karte pieejama www.skolo.lv

Pedagoģiskā novērojuma laikā tika secināts, ka skolēniem darba uzdevuma izpildes sākumā ir grūtības orientēties fiksēta vizuālā materiāla (prezentācijas) saturā un pamanīt apzīmējumus kartē, kas prasa iedziļināšanos un koncentrēšanos uz mazāk pamanāmiem apzīmējumiem vai informāciju. Kā pirmā nozīmīgākā kopīgā pazīme tika nosaukta jūras tuvums. Ar skolotājas uzdotu jautājumu palīdzību skolēni izdarīja secinājumus, kādā veidā jūras tuvums var ietekmēt civilizāciju veidošanos un kā – to pastāvēšanu un attīstību. Diskusiju ceļā skolēni nonāca pie secinājuma, ka dzīvībai svarīgu procesu nodrošināšanai ir nepieciešams saldūdens, savukārt jūra ir sālsūdens ūdenstilpe. Rezultātā skolēni secināja, ka zemkopības un lopkopības attīstībai, kas bija par pamatu ražotājsaimniecības attīstībai, būtisks ir saldūdens tuvums. Turpinot darbu ar vizuālo materiālu (karti) skolēni pamanīja, ka visas kartē norādītās civilizācijas ir veidojušās upju tuvumā, kas ir viena no saldūdens ūdenstilpēm.

Turpinot uzdevuma īstenošanu un veidojot sasaisti ar mūsdienām, skolēniem tika lūgts nosaukt, kuru mūsdienu valstu teritorijās veidojās pirmās civilizācijas. Skolēniem tika piedāvāts izmantot digitāli pieejamu karti (pēc iespējām – savā viedierīcē) vai arī izmantot ģeogrāfijas atlantu, un savos pierakstos fiksēt atrasto informāciju.

Novērojuma laikā tika secināts, ka skolēni, kuri izmanto digitāli pieejamu informāciju, salīdzinoši ātrāk spēja atbildēt uz uzdoto jautājumu – nosaukt mūsdienu valstis, kur veidojās pirmās civilizācijas, tomēr viņiem iztrūka izpratne par citiem ar to saistītiem jautājumiem, piemēram, kuros kontinentos un pasaules daļās šīs civilizācijas veidojās; kādas jūras ir to tuvumā u.tml. Savukārt tā skolēnu daļa (katrā klasē tikai daži skolēni), kas strādāja ar ģeogrāfijas atlantu, lai gan informāciju uz sākotnēji uzdoto jautājumu par mūsdienu valstīm atrada salīdzinoši lēnāk nekā tie skolēni, kas strādāja ar digitāli pieejamām kartēm vai internetā atrodamo informāciju, daudz veiksmīgāk spēja atbildēt uz jautājumiem par to, kuros kontinentos un pasaules daļās šīs civilizācijas veidojās.

Saskaņā ar darba autores izdarītajiem secinājumiem, secīga un manuāla informācijas meklēšana (vispirms saprotot kontinentu dalījumu, tad pasaules daļu dalījumus, un tad dalījumu atsevišķās valstīs, vienlaikus orientējoties dažādos tematisko karšu veidos) ir palīdzējusi skolēniem orientēties ģeogrāfijas atlantā pieejamajā informācijā un vispusīgāk sniegt atbildes uz skolotājas uzdotajiem papildu jautājumiem.

Uzdevuma noslēgumā skolēniem tika piedāvāts pārbaudīt savos pierakstos fiksēto informāciju ar mūsdienu valstīm, kur veidojās pirmās civilizācijas, aplūkojot skolotājas piedāvāto attēlu, kas bija iekļauts prezentācijā, (sk. 4. attēlu), un nepieciešamības gadījumā veikt precizējumus savos pierakstos, papildinot ar informāciju par kontinentiem un pasaules daļām, kur šīs civilizācijas atradās.

**4. attēls. Mūsdienu valstis, kur veidojās pirmās civilizācijas¹⁷
(fragments no stundas prezentācijas)**

Temata “Antīkās pasaules sasniegumi” apguves ietvaros mācību satura īstenošana tika plānota saskaņā ar integrētā mācību satura īstenošanas plānu, ar ģeogrāfijas skolotāju vienojoties par uzdevumu saturu, kā arī īstenojot integrēta Latvijas un pasaules vēstures temata noslēguma pārbaudes darba norisi, iekļaujot uzdevumus ar ģeogrāfijas mācību saturu.

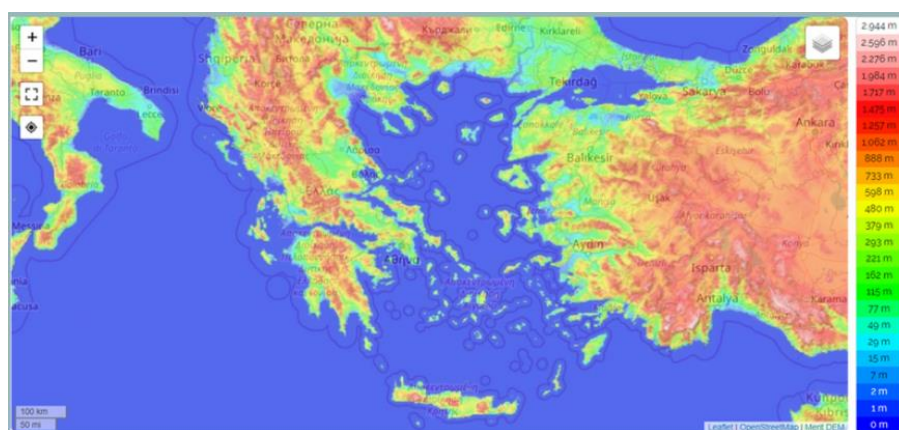
Uzsākot temata apguvi, skolēni tika iepazīstināti ar jautājumiem, uz kuriem temata apguves laikā tiks meklētas atbildes. Kā sasniedzamie rezultāti pirmajā temata apguves stundā tika definēti: 1) noskaidrot, kur veidojās senās Grieķijas civilizācija un kas bija raksturīgs tās reljefam; 2) saprast senās Grieķijas civilizācijas galveno valsts formu, ņemot vērā civilizācijas veidošanās vietu un reljefu. Lai gūtu priekšstatu par to, kur veidojās senās Grieķijas civilizācija, skolēniem tika lūgts ģeogrāfijas atlantā atrast senās Grieķijas civilizācijas veidošanās apgabalu un nosaukt pussalu, kurā atrodas mūsdienu Grieķijas valsts (darbs pāros). Skolotāja apzināti nedeva nekādas papildu norādes par to, kur šādu informāciju meklēt, ļaujot skolēniem pašiem sev ērtā veidā vai arī balstoties uz savām zināšanām, atrast nepieciešamo informāciju.

Novērojuma laikā tika secināts, ka uzdevuma izpildes sākumā absolūti lielākā daļa skolēnu visās no novērotajām klasēm nesaprata, kur šādu informāciju meklēt. Skolotāja rosināja izmantot iespēju skolēniem apspriesties savā starpā, ņemot vērā, ka darba uzdevums veicams pāros. Turpmāko novērojumu laikā tika secināts, ka skolēni izmanto dažādas prasmes un zināšanas informācijas atrašanai ģeogrāfijas atlantā. Lielākā daļa skolēnu šķīra atlanta lappuses vienu pēc otras, lai meklētu nepieciešamo informāciju. Daļa no šiem skolēniem, nonākot līdz Eiropas politiskajai kartei un ieraugot Grieķijas valsts nosaukumu, nepieciešamās informācijas

¹⁷ Karte pieejama www.skolo.lv

meklējumos apstājās, un izteica komentārus, ka šajā kartē nav rakstīts pussalas nosaukums. Otrā daļā skolēnu, kuri arī mehāniski šķīra ģeogrāfijas atlantu, pāršķīra lappusi tālāk, kur aiz Eiropas politiskās kartes seko fizioģeogrāfiskā karte, un bija iespējams atrast nepieciešamo informāciju. Katrā klasē neliela daļa skolēnu nepieciešamo informāciju meklēja mērķtiecīgi – zinot, ka mūsdienu Grieķijas valsts atrodas Eiropā, viņi vispirms atšķīra Eiropas politisko karti, pārliecinājās par Grieķijas valsts atrašanās vietu, pēc tam atšķīra fizioģeogrāfisko karti un spēja veiksmīgi rast atbildi uz skolotājas uzdoto jautājumu.

Stundas turpinājumā, kad visiem skolēniem uz galda bija atvērti ģeogrāfijas atlanti ar Eiropas fizioģeogrāfisko karti, skolotāja uz ekrāna uzlika Grieķijas topogrāfisko karti (sk. 5. attēlu). Skolēniem tika lūgts izteikt viedokļus par skolotājas prezentācijā redzamā attēla līdzību ar ģeogrāfijas atlantā fizioģeogrāfiskajā kartē redzamo.

5. attēls. Grieķijas topogrāfiskā karte¹⁸ (fragments no stundas prezentācijas)

Novērojuma laikā tika secināts, ka skolēni, vērojot fizioģeogrāfiskajā kartē iekļautos apzīmējumus un leģendas, kā arī reljefam raksturīgo krāsu attēlojumu, spēja orientēties arī skolotājas prezentācijā piedāvātās kartes apzīmējumos un raksturot Grieķijas reljefa īpatnības atkarībā no augstuma virs jūras līmeņa. Skolēni secināja, ka fizioģeogrāfiskajā kartē reljefam raksturīgais krāsu attēlojums liecina, ka, jo augstāka vieta, jo tumšāki brūns krāsas attēlojums, savukārt skolotājas prezentācijā iekļautajā kartē atbilstoši krāsu attēlojumam šai vietai jau ir iespējams noteikt augstumu virs jūras līmeņa. Skolēni arī secināja, ka reljefam raksturīgais krāsu attēlojums visā aplūkotajā Balkānu pussalas teritorijā liecina, ka šī teritorija ir ļoti kalnaina.

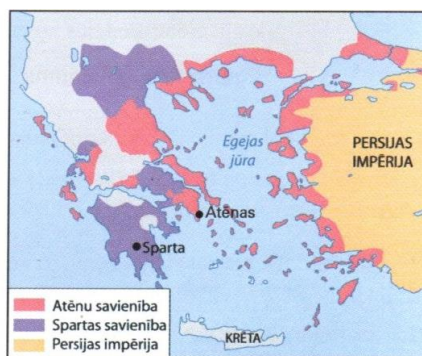
Stundas turpinājumā skolēniem tika lūgts atsaukt atmiņā zināšanas par senās Ēģiptes civilizāciju – kur tā veidojās, kas bija raksturīgs tās teritorijai, dabas apstākļiem un nodarbošanās veidiem, un salīdzināt to ar senās Grieķijas civilizācijas atrašanās vietu, izsakot

¹⁸ Karte pieejama: <https://en-gb.topographic-map.com/maps/d9s/Greece/>

pieņēmumus, vai senās Grieķijas civilizācijai varēja būt raksturīgs līdzīgs dzīvesveids kā senajiem ēģiptiešiem. Skolēniem tika lūgts pierakstos veidot salīdzinošu pārskatu tabulas veidā par senās Ēģiptes un senās Grieķijas civilizāciju. Informācijas papildināšanai un sava snieguma novērtējumam uzdevuma veikšanas noslēgumā skolēniem tika lūgts iepazīties ar mācību grāmatas¹⁹ 62. lpp. saturu (3.1.1. apakšnodaļu “Kā attīstījās Grieķijas civilizācija”) un papildināt tabulu.

Uzdevuma izpildes laikā, salīdzinot savu sniegumu ar mācību grāmatā iekļauto saturu, skolēniem bija iespēja ne tikai veikt darba uzdevumu, salīdzinot senās Ēģiptes un senās Grieķijas civilizācijas, bet arī iepazīties ar informāciju, kas raksturo senās Grieķijas galveno valsts formu (pilsētvalstis jeb polisas) (daļa no 3.1.1. apakšnodaļas satura). Tas palīdzēja secināt, ka tieši Grieķijas dabas īpatnības noteica daudzu nelielu polisu izveidošanos. Skolēni veidoja izpratni par to, kā ģeogrāfiskais novietojums un reljefs ir ietekmējis šādas valsts formas veidošanos – katra sala bija atsevišķa polisa; polisas veidojās kalnu atdalītajos apgabalos; polisas bija neatkarīgas, patstāvīgas valstis; visā sengrieķu civilizācijas laikā pastāvēja simtiem polisu, kas bieži karoja savā starpā; vienota valsts senajā Grieķijā nekad neizveidojās.

Temata “Antīkās pasaules sasniegumi” apguves ietvaros darbs ar dažādām tematiskajām kartēm periodiski tika iekļauts arī turpmāk. Piemēram, veidojot izpratni par senās Grieķijas polisu ietekmi uz notikumiem reģionā, to sasniegumiem, kā arī ietekmi uz mūsdienu Rietumu kultūras un politikas tradīcijām, skolēniem tika piedāvāts salīdzināt mācību grāmatā pieejamo informāciju par ietekmīgāko senās Grieķijas polisu – Atēnas un Spartas – veidoto savienību (sk. 6. attēlu), un to, kādu mūsdienu valstu teritorijas šo polisu savienības ietver.

6. attēls. Seno grieķu polisu savienības (attēls no mācību grāmatas)

Tāpat skolēniem, salīdzinot ar mūsdienu politisko karti, tika piedāvāts novērtēt grieķu ietekmētās zemes (sk. 7. attēlu), kā arī, izmantojot fiziogēogrāfisko karti, raksturot, kuru jūru krastos šīs zemes atradās.

¹⁹ Purēns, V. (2020). *Latvijas un pasaules vēsture 7. klasei*. Rīga: Raka.

7. attēls. Grieķu ietekmētās zemes (attēls no mācību grāmatas)

Skolēniem tika lūgts skaidrot, vai un kā ģeogrāfiskie apstākļi ir iespaidojuši grieķu civilizācijas ietekmes veidošanos šajās zemēs. Novērojuma laikā tika secināts, ka skolēni spēj izdarīt secinājumus, kā jūras tuvums ietekmē norises attiecīgajā reģionā – kuģošana tirdzniecības nolūkos; jaunu teritoriju, t.sk., iespējamo dabas resursu, iepazīšana; ietekmes nostiprināšana, kuģošana iekarošanas nolūkos u.tml. Tas savukārt ļāva secināt, ka skolēniem veidojas izpratne par ģeogrāfisko apstākļu ietekmi uz politiskajām un saimnieciskajām norisēm attiecīgajā reģionā.

Temata “Antīkās pasaules sasniegumi” satura daļa, kas attiecas uz senās Romas civilizācijas izpēti, tika apgūta attālinātā mācību procesā, ņemot vērā epidemioloģiskos apstākļus skolā. Tā kā attālināto mācību laikā skolēniem nebija pieejami ģeogrāfijas atlanti, vēstures temata satura apguve tika plānota, neparedzot mērķtiecīgu ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura integrāciju, jo nebija iespējams tam savlaicīgi sagatavoties un jēgpilni izplānot. Pašvadīta mācību procesa laikā viens no uzdevumiem, kas tika dots skolēniem, bija iepazīties ar video materiālu²⁰, un atbildēt uz vairākiem jautājumiem par senās Romas civilizācijas veidošanos un pastāvēšanu, t.sk., kur veidojās senās Romas civilizācijas un kas bija raksturīgs tās dabas apstākļiem (sk. 2. pielikumu).

Temata noslēguma pārbaudes darbā skolēniem tika sniegta iespēja apliecināt savas zināšanas un prasmes ne tikai par attiecīgo vēstures tematu, bet arī nostiprināt ģeogrāfijas mācību priekšmetā iegūtās zināšanas un prasmes par tradicionālo karšu izmantošanu, sasaistot to ar vēstures temata apgūvē aplūkoto reģionu (senās Grieķijas un senās Romas civilizācija) (sk. 3. pielikumu).

Skolēnu iegūtie vērtējumi pa klasēm Latvijas un pasaules vēsturē atspoguļoti kā summatīvais vērtējums (01.03.2022.), savukārt ģeogrāfijā iegūtais formatīvais vērtējums procentos atspoguļots e-klasē 8. martā (7.a un 7.b klasei) un 24. martā (7.c klasei) (sk. 8. attēlu). Iztrūkstošie lauki 7.a klasē ir skolēniem no Ukrainas, kuri mācību procesā pievienojās vēlāk, līdz ar to viņiem par šo pārbaudes darbu vērtējuma nav.

²⁰ Pārvaldes Senajā Romā: septiņu valdnieku, republikas un impērijas periods. Video pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=vFQMpXx9Vag>

7.a klase		7.b klase		7.c klase	
1 3 22	8 3 22	1 3 22	8 3 22	1 3 22	24 3 22
n ^s 7	74%	n ^s 7	n ^s 66%	n ^s 8	92%
5	55%	7	53%	8	47%
8	84%	9	84%	4	26%
10	63%	6	90%	6	11%
7	92%	n ^s 7	87%	n ^s 9	90%
5	66%	7	79%	n ^s 5	53%
7	87%	n ^s 8	82%	9	84% n ^s
5	n ^s 71%	7	87%	5	63%
8	61%	6	100%	6	92%
		7	79%	5 6	71%
8	n ^s 63%	n ^s 8	74%	6	53%
n ^s 7	87%	n ^s 5	90%	9	66%
n ^s 6	53%	8	87%	8	87%
7	95%	9	90%	5	61% n ^s
7	47%	7	66%	5 6	95%
n ^c 6	55%	n ^s 6	82%	8	79%
8	66%	7	n ^s 100%	7	71%
7	84%	10	95%	10	84% n ^s
7	53%	1 5	n ^v 87%	9	76%
9	n ^s 63%	n ^s 10	95%	7	84%
n ^s 8	95%	n ^s 10	100%	9	82%
5	68%	4	53%	8	63%

8. attēls. Skolēnu vērtējumi pārbaudes darbā ar integrētu saturu (ekrānšāviņi no e-klases žurnāla)

Vērtējot skolēnu pārbaudes darba rezultātus un uz klausot ģeogrāfijas skolotājas secinājumus par skolēnu sniegumu (sk. 6. pielikumu), ir iespējams secināt, ka skolēni veiksmīgi ir spējuši orientēties tematiskajās kartēs un karšu leģendās, nostiprinot prasmi darbā ar dažādām kartēm, kā arī veidojot vispusīgāku izpratni par vēsturisko notikumu attīstību un saistību ar mūsdienām.

Analizējot skolēnu pārbaudes darbus, kuros pašvērtējuma sadaļā bija lūgts novērtēt “Vai, Tavuprāt, Latvijas un pasaules vēstures un ģeogrāfijas mācību priekšmetu sasaiste varētu palīdzēt labāk apgūt šos priekšmetus”, 50 no 65 skolēniem (77 % no kopējā skolēnu skaita) atzina, ka abu minēto priekšmetu sasaiste viņiem varētu palīdzēt labāk apgūt šos priekšmetus. Pamatojot savu viedokli, skolēni, kuri atbildēja apstiprinoši, norādīja, ka:

- 1) ģeogrāfijas mācību satura iekļaušana Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē viņiem palīdzētu labāk saprast, kur tieši šie vēsturiskie notikumi ir norisinājušies un kāda ir to saistība ar mūsdienām (īpaši tika akcentēta izpratnes veidošanās par to, kas

mūsdienās atrodas šajā teritorijās – kādas valstis; ko zinām par šai teritorijai raksturīgo kultūru u.tml.);

- 2) uzlabotos viņu prasmes darbā ar tematiskajām kartēm;
- 3) šādā veidā mācīties būtu interesantāk, jo veidotos pilnīgāks priekšstats par notikumu un ģeogrāfisko apstākļu saistību;
- 4) lai arī šādi uzdevumi šķita grūtāki nekā ierasts, tie bijuši ļoti noderīgi;
- 5) šādā veidā mācoties, labāk paliek atmiņā iegūtās zināšanas un attīstītās prasmes;
- 6) vēsture un ģeogrāfija ir cieši saistītas, līdz ar to šāds mācību process viņiem šķiet loģisks un saprotams;
- 7) zināšanas un prasmes tiek iegūtas un nostiprinātas mērķtiecīgi, atbilstoši kādam noteiktam tematam, kas saistīts ar otru mācību priekšmetu, līdz ar to nostiprinās izpratne, kur iegūtās zināšanas būtu iespējams pielietot turpmāk.

Skolēni, kuri atbildēja noraidoši, pamatojot savu viedokli, galvenokārt norādīja, ka šāda integrēta pārbaudes darba veikšana prasa lielākas pūles un ir vairāk jāzina, lai visu izpildītu, jo tie ir divi dažādi priekšmeti, kuriem pirms pārbaudes darba ir jāgatavojas.

Uzsākot temata “**Kristīgās un islāma pasaules rašanās**” apguvi, skolēniem tika aktualizētas zināšanas par Romas impērijas mērogiem, skolotājas prezentācijā iekļaujot karti ar kādreizējās Romas impērijas teritorijām (sk. 9. attēlu).

9. attēls. Romas impērija 2. gs. beigās²¹ (fragments no skolotājas prezentācijas)

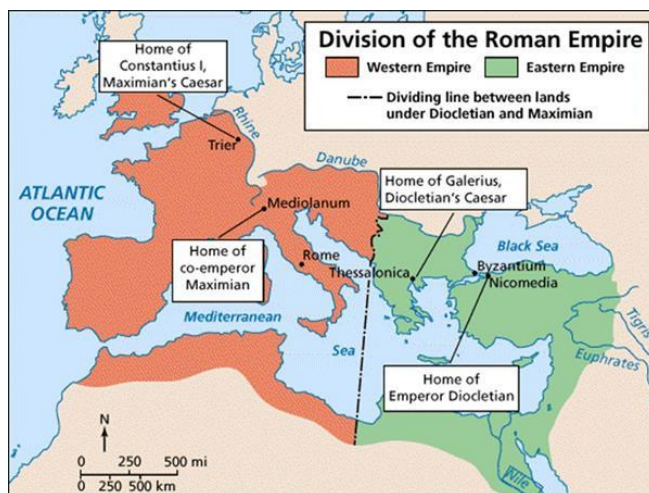
Kā mācību stundas sasniedzamie rezultāti tika definēti: 1) zināt, kāpēc sabruka Romas impērija; 2) zināt, kā sadalījās Romas impērija pēc tās sabrukuma; 3) zināt, kā attīstījās Austrumromas impērija – kur tā veidojās, kas tai bija raksturīgs, un kāda bija tās loma austrumu kristīgās pasaules veidošanā.

Stundas sākumā skolēniem tika lūgts nosaukt, kuras no mūsdienu valstīm viņi atpazīst 9. attēlā norādītajā teritorijā. Novērojuma laikā tika secināts, ka katrā klasē atsevišķi skolēni

²¹ Karte pieejama: <https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/antikas-pasaules-sasniegumi-67226/senas-romas-iekspolitika-un-arpolitika-64987/re-bdfd147f-3b26-43f3-844e-9ef6d4aa7bae>

spēja atpazīt iepriekš izpētīto Grieķijas valsts teritoriju, ņemot vērā, ka temata “Antīkās pasaules sasniegumi” ietvaros šīs teritorijas izpēte bija daļa no uzdevumiem ikdienas stundu darbā un temata noslēguma pārbaudes darbā. Precizējot un pārjautājot šiem skolēniem, pēc kā viņi atpazīna Grieķijas valsti, skolēni minēja divus galvenos iemeslus: 1) pēc Grieķijas valsts teritorijai raksturīgās formas un daudzām mazām salām apkārt; 2) pēc Krētas salas. Turpinot jautāt par citām valstīm, ko skolēni spēja atpazīst norādītajā teritorijā, epizodiski katrā klasē tika nosaukta Itālija un Ēģipte, kas ļauj secināt, ka iepriekš aplūkotās mūsdienu valstu teritorijas citu tematu apguves ietvaros, ir veicinājusi izpratni par noteiktu valstu atrašanās vietu mūsdienu politiskajā kartē.

Stundas turpinājumā skolotāja sniedza ieskatu par pārmaiņām senās Romas impērijas politiskajos un saimnieciskajos procesos, kas noveda pie Romas impērijas sabrukuma. Situācijas skaidrošanai skolēniem fiksēta vizuāla materiāla veidā (prezentācijā iekļauts attēls) tika piedāvāts iepazīties ar karti, kādā veidā notika Romas impērijas sadalīšanās, vienlaikus skaidrojot vēsturisko notikumu kontekstu (sk. 10. attēlu).

10. attēls. Sadalītā Romas impērija²² (fragments no skolotājas prezentācijas)

Turpinot uzdevuma izpildi, skolēniem tika piedāvāts darbs ar ģeogrāfijas atlantu, bet pirms tam skolēniem tika piedāvāta neliela aktivitāte. Sēžot pa pāriem vienā solā, skolēniem tika lūgts iedomāties, ka starp viņu un blakussēdētāju ir novilkta līnija (skolēni bija aicināti izmantot sev pieejamos mācību līdzekļus, lai nepieciešamības gadījumā vizualizētu robežlīniju). Viens no viņiem atradās pa kreisi no līnijas, otrs – pa labi. Skolotāja izmantoja šo asociāciju, lai rosinātu līdzīgi palūkoties uz prezentācijā iekļauto karti. Uzdevuma turpinājumā skolotāja aicināja, izmantojot ģeogrāfijas atlantu, katru no vienā solā sēdošajiem skolēniem savos pierakstos pierakstīt visas mūsdienu valstis, kas līdzīgi kā viņi paši skolas solā, atrodas

²² Karte pieejama: <https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-un-pasaules-vesture-skola2030/7-klase/antikas-pasaules-sasniegumi-67226/senas-romas-iekspolitika-un-arpolitika-64987/re-bdfd147f-3b26-43f3-844e-9ef6d4aa7bae>

vai nu pa kreisi, vai nu pa labi no robežlīnijas. Skolēni, kuri sēdēja pa vienam, šo uzdevumu veica pēc līdzīga principa – atkarībā no izvēlētās sēdvietas solā. Novērojuma laikā tika secināts, ka skolēni, izmantojot uz galda esošu vienu ģeogrāfijas atlantu uz abiem, salīdzināja un kopīgi veica nepieciešamās informācijas meklējumus, un kopā arī secināja, ka vairāku mūsdienu valstu teritorijas Romas impērijas sabrukuma laikā bija sadalītas, daļai no šīs mūsdienu valsts teritorijas atrodoties Austrumromas daļā, daļai – Rietumromas daļā. Ņemot vērā prezentācijā iekļauto karti, kur precīzas Romas impērijas sadalīšanās robežas nebija iespējams novērtēt, šāds skolēnu secinājums bija ļoti izteikts un tika akceptēts no skolotājas puses.

Novērojuma laikā tika secināts, ka skolēni īpaši pievērsa uzmanību mūsdienu valstu robežu konfigurācijai, un jebkuras neatbilstības vai savu interpretāciju par neatbilstībām skaidroja, ka Romas impērijas sabrukuma laikā daļa noteiktas mūsdienu valsts teritorijas varēja atrasties vai nu Austrumromas, vai Rietumromas daļā.

Mācību stundas turpinājumā skolēniem tika piedāvāts izpētīt Austrumromas jeb Bizantijas attīstību, individuāli veicot uzdevumus darba lapā (sk. 4. pielikumu). Uzdevuma izpildes sākumā skolēni nespēja noorientēties, kura no Romas impērijas daļām pēc tās sadalīšanās ir Austrumroma. Skolotāja, izmantojot iepriekšējā uzdevumā piedāvāto asociāciju par skolēnu dalīšanos pa labi no robežas uz galda un pa kreisi, lūdza pacelt rokas visiem tiem, kuri iepriekšējā uzdevuma veikšanā bija pierakstījuši mūsdienu valstis, kas atrodas Austrumromas impērijā. Novērojuma laikā tika secināts, ka viedokļi par šo atšķiras un vienprātības par debespusēm nevienā no novērotajām klasēm nebija. Uzdevuma turpinājumā uz tāfeles tika modelēts kompass un noteiktas debespuses, kā rezultātā skolēniem bija iespēja pārliecināties, pēc kāda principa ir iespējams noteikt, ka attiecīgā teritorija, kas viņiem ir jāizpēta saistībā ar darba lapas uzdevumiem, ir Austrumromas impērija. Novērojuma laikā tika secināts, ka tie skolēni, kuri iepriekšējā uzdevuma veikšanā bija fiksējuši mūsdienu valstis, kas pēc Romas impērijas sabrukuma atradās labajā pusē no impērijas sadalīšanās robežas, veiksmīgāk spēja noorientēties ģeogrāfijas atlantā un darba lapas kontūrkartē fiksēt mūsdienu valstis, kas atbilst kādreizējai Austrumromas impērijai jeb Bizantijai.

Stundas turpinājumā skolēni patstāvīgi turpināja pildīt darba lapu, periodiski uzdodot neskaidros jautājumus. Novērojuma laikā tika secināts, ka skolēni veiksmīgi spēja orientēties politiskajā un fizioģeogrāfiskajā kartē, un atrast nepieciešamo informāciju, kas saistīta ar mūsdienu valstīm un lielākajām pilsētām, kā arī ar tuvumā esošajām jūrām. Katrā no novērotajām klasēm absolūti lielākajam vairumam skolēnu grūtības sagādāja nosaukt jūras šaurumu, kur atradās Bizantija. Kā pārliecinājās skolotāja, Eiropas fizioģeogrāfiskajā kartē Bosfora jūras šaurums ir atzīmēts un nosaukts “Bosfors”, tādējādi skolēniem neveidojās nekādas asociācijas, ka tas ir jūras šaurums. Lai spētu atbildēt uz attiecīgo darba lapas

jautājumu, skolotāja piedāvāja salīdzināt ģeogrāfijas atlanta fizioģeogrāfiskajā kartē atrodamo informāciju ar mācību grāmatas 105. lpp. pirmajā rindkopā atrodamo informāciju (“Bizantijas attīstība. Par Bizantiju sauca grieķu koloniju Bosfora jūras šaurumā.” (Purēns, 2020)). Skolēniem bija iespējams pārbaudīt, kur fizioģeogrāfiskajā kartē šī informācija atrodama un pārliecināties, ka ne vienmēr šādam ierakstam kartē ir iekļauts arī paskaidrojošais (šajā gadījumā ‘šaurums’; līdzīgi kā ir arī ar saīsinājumiem par salām un pussalām).

Novērojuma laikā tika secināts, ka lielākā daļa skolēnu katrā no novērotajām klasēm ar pārsteigumu secināja, ka Bizantijas galvaspilsēta Konstantinopole ir mūsdienu Turcijas pilsēta Stambula. Vienā no novērotajām klasēm šis atklājums kādam skolēnam raisīja atklāsmi, ka viņš ir bijis šajā pilsētā, bet nav zinājis, ka tā ir bijusi kādreizējā Bizantijas galvaspilsēta. Jauniegtās zināšanas viņam palīdzēja ar daudz lielāku interesi pievērsties darba lapas uzdevumiem, lai veiktu izpēti par Bizantiju, kuras mūsdienu teritorijā viņš ir bijis.

Kopumā vērtējot skolēnu individuālā darba sniegumu darba lapas uzdevumu veikšanā, iespējams secināt, ka skolēni veiksmīgi spēja orientēties dažādās tematiskajās kartēs, atrast nepieciešamo informāciju, veikt nepieciešamās atzīmes kartoshēmā.

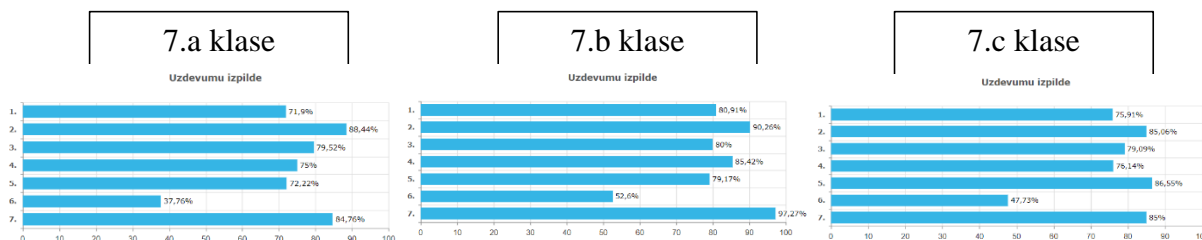
Turpinot temata “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” apguvi, uzdevumi ar tematiskajām kartēm periodiski tika iekļauti arī turpmākajās mācību stundās – gan raksturojot teritorijas un mūsdienu valstis Rietumromas impērijas daļā, gan arī pētot un analizējot islāma pasaules veidošanos. Novērojumu laikā tika secināts, ka absolūti lielākajai daļai skolēnu vairs nesagādā grūtības atrast nepieciešamo informāciju politiskajā un fizioģeogrāfiskajā kartē, un skolēni orientējas un spēj atšķirt, kādu informāciju viņi var atrast politiskajā un kādu – fizioģeogrāfiskajā kartē.

Temata noslēgumā skolēniem bija iespēja apliecināt savas zināšanas un prasmes integrēta pārbaudes darba veikšanā (sk. 5. pielikumu). Šajā pārbaudes darbā bija iekļauts uzdevums, kur bija nepieciešams novērtēt skolēnu spēju interpretēt ģeogrāfisko nosacījumu ietekmi uz vēsturisko notikumu attīstību (sk. 11. attēla 6. ierakstu).

Nr.	Uzdevums	Punkti
1.	Mājasdarbs "Reliģija Latvijā"	10
2.	Jēdzieni	7
3.	Apgalvojumi	10
4.	Salīdzinošais pārskats par kristietību un islāmu	12
5.	Izvērtējums	12
6.	Atrašanās vietas ietekmes izvērtējums uz vēsturiskajiem procesiem	7
7.	Pašvērtējums	5

11. attēls. Pārbaudes darba “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” vērtēšanas kritēriji Latvijas un pasaules vēsturē (ekrānšāviņš no e-klases žurnāla)

Izvērtējot skolēnu sniegumu pa klasēm šī uzdevuma izpildē, tika secināts, ka skolēniem šajā uzdevumā ir visvājākais sniegums (sk. 12. attēlu), kas ļauj secināt, ka skolēniem sagādā grūtības interpretēt ģeogrāfisku nosacījumu ietekmi uz vēsturisko procesu norisi un vispārināt to līdz temata vispārīgajam mērogam.

12. attēls. Skolēnu sniegums pa klasēm pārbaudes darba uzdevumu izpildē (ekrānšāviņš no e-klases žurnāla)

Ģeogrāfijas satura daļas vērtējums tika parādīts salīdzinājumā ar iepriekšējā pārbaudes darba sniegumu (7.a un 7.b klasei kā ieraksti e-klases žurnālā attiecīgi 8. martā un 10. maijā, savukārt 7.c klasei kā ieraksti e-klases žurnālā 24. martā un 12. maijā) (sk. 13. attēlu). Ņemot vērā ģeogrāfijas skolotājas komentāru par skolēnu sniegumu šajā pārbaudes darbā (skat. 8. pielikumu), skolēni ir pavisām veikuši uzdevumus un nav centušies precīzi izsekot uzdevumu nosacījumiem. Darba autore secinājumi ir tādi, ka skolēni šoreiz zināja, ka par ģeogrāfijas mācību satura daļu viņi iegūs formatīvu vērtējumu procentos, kas viņu kopējo atzīmi ģeogrāfijas mācību priekšmetā neietekmēs, tāpēc arī necentās šajā pārbaudes darba daļā koncentrēties uz precīzu uzdevumu nosacījumu izpildi. Pirmā pārbaudes darba laikā skolēniem tika sniegta informācija, ka viņu iegūtais vērtējums par ģeogrāfijas mācību satura daļu veidos summatīvo vērtējumu no nākamā pārbaudes darba ģeogrāfijā²³.

²³ Plānojot pirmo integrēto pārbaudes darbu, ģeogrāfijas skolotāja vēlējās novērtēt skolēnu sniegumu, lai izlemtu, kā novērtēt skolēnu zināšanas – iekļaujot to kā formatīvu vērtējumu, vai kā daļu no summatīvā vērtējuma. Skolēni tika informēti, ka viņu sniegums tiks vērtēts kā daļa no summatīvā vērtējuma. Plānojot otro integrēto pārbaudes darbu, skolēni tika informēti, ka viņu sniegums tiks vērtēts kā formatīvais vērtējums procentos.

7.a klase			7.b klase			7.c klase		
8 3 22	21 4 22	10 5 22	8 3 22	19 4 22	10 5 22	24 3 22	21 4 22	12 5 22
			n° 66%	83%	58%	92%	i	58%
74%	67%	55%	53%	68%	50%	47%	i	39%
55%	83%	21%	84%	n°	n° 53%	26%	i	26%
84%	80%	n° 58%	90%	n°	42%	11%	i	45%
63%	n°	63%	87%	65%	71%	90%	i	79%
92%	83%	66%	79%	72%	n° 71%	53%	i	n° 53%
66%	77%	n° 61%	82%	53%	n° 53%	84% n°	i	55%
87%	90%	63%	87%	n°	47%	63%	i	29%
n° 71%	n°	53%	100%	80%	37%	92%	i	66%
61%	93%	42%	79%	88%	39%	71%	i	42%
			74%	83%	n° 45%	53%	i	42%
n° 63%	93%	34%	90%	43%	n° 42%	66%	i	74%
87%	n°	29%	87%	80%	53%	87%	i	74%
53%	85%	47%	90%	n°	63%	61% n°	i	76%
95%	80%	84%	66%	80%	n° 53%	95%	i	58%
47%	88%	55%	82%	48%	53%	79%	n°	61%
55%	73%	32%	n° 100%	n°	n° 63%	71%	i	50%
66%	87%	61%	95%	82%	45%	84% n°	i	53%
84%	93%	n° 71%	n° 87%	80%	n° 39%	76%	i	45%
53%	93%	n° 34%	95%	93%	76%	84%	i	53%
n° 63%	73%	58%	100%	87%	74%	82%	i	n° 71%
95%	n°	n° 45%	53%	87%	n° 32%	63%	i	42%
68%	87%	n° 58%						

13. attēls. Skolēnu vērtējumi pārbaudes darbu ģeogrāfijas daļā (pirmais un otrais pārbaudes darbs) (ekrānšāviņš no e-klases žurnāla)

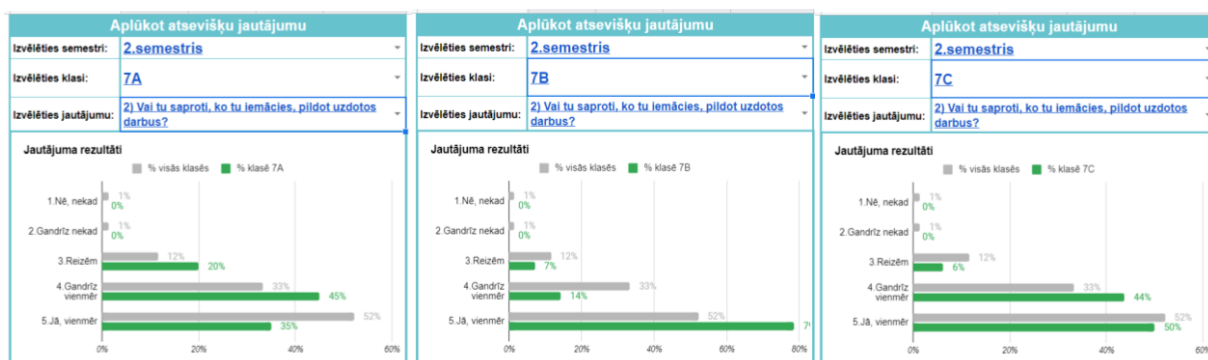
Kopumā vērtējot pedagogiskās izmēģinājuma darbības rezultātus, ir iespējams secināt, ka integrēta mācību satura īstenošanai, Latvijas un pasaules vēstures 7. klases tematu apguves ietvaros iekļaujot ģeogrāfijas mācību saturu, ir vairāki būtiski ieguvumi, bet vienlaikus atklājas arī metodiskās problēmas (sk. 5. tabulu).

5. tabula Galvenie novērošanas laikā gūtie secinājumi (apkopojums)

Ģeogrāfijas mācību satura integrācijas IEGUVUMI	Metodiskās PROBLĒMAS integrēta mācību satura īstenošanā
Skolēniem paplašinās iespēja raksturot vēsturisko notikumu norises vietas, apgabalus un reģionus, izmantojot ģeogrāfijas zināšanas un prasmes, tādējādi gūstot priekšstatu par ģeogrāfiskajiem priekšnosacījumiem vēsturisku notikumu attīstības kontekstā, to pēctecībā un nozīmi mūsdienās (piemēram, pirmo civilizāciju veidošanās un attīstība; kuru mūsdienu valstu teritorijā šīs civilizācijas ir attīstījušās u.tml.)	Epidemioloģisko apstākļu dēļ nav bijis iespējams pilnvērtīgi plānot un nodrošināt daudzveidīgu ģeogrāfijas mācību satura tematu integrēšanu vēstures mācību satura apgūvē, kā rezultātā skolēniem bija grūtības vēstures apguves ietvaros pielietot ģeogrāfijas mācību saturu, ko viņi ir mācījušies senāk un ko viņiem nav bijusi iespēja vai nepieciešamība izmantot ikdienas stundas darbā prasmju attīstīšanas nolūkos (piemēram, koordinātu noteikšana)
Skolēni nostiprina prasmi izmantot ģeogrāfijā gūtās zināšanas un prasmes, lai tās	Skolēniem ir grūtības vispārināt noteiktu ģeogrāfisko nosacījumu ietekmi uz

<p>pielietotu vēstures mācību priekšmeta satura apgūvē, meklējot sakarības un izdarot vispārinātus secinājumus par noteiktu vēstures tematu, balstoties uz pieejamo ģeogrāfisko informāciju (piemēram, kā reljefs ir ietekmējis senās Grieķijas civilizācijas veidošanās; kā jūru tuvums ir ietekmējis senās Grieķijas civilizācijas ietekmi u.tml.)</p>	<p>vēsturisko notikumu attīstību plašākā kontekstā. Jo šaurāks tematiskais konteksts, jo vieglāk atrast sakarības (piemēram, kā pirmo civilizāciju veidošanos ietekmēja upju tuvums), savukārt jo plašāks tematiskais konteksts, jo grūtāk novērtēt to ietekmi uz vēsturiskajiem procesiem (piemēram, kā atrašanās vieta, dabas apstākļi un reljefs varēja ietekmēt reliģijas izplatīšanos)</p>
<p>Vislielāko efektu uz zināšanu un prasmju attīstību nodrošina praktiska darbošanās ar tradicionālajām kartēm, kad nepieciešamās informācijas atrašanai ir jāievēro noteikta darbību secība, izmantojot ģeogrāfijas mācību priekšmetā iegūtās zināšanas un attīstītās prasmes (zināt kontinentus, pasaules daļas, karšu veidus un tajās atrodamās informācijas kopumu, u.tml.)</p>	<p>Skolotājiem nav vienotas izpratnes, kā novērtēt integrēti veidota pārbaudes darba rezultātus, ņemot vērā tematu apgūves virzību. Vienā mācību priekšmetā ir iespējams nodrošināt summatīva vērtējuma iegūvi (šajā gadījumā Latvijas un pasaules vēsturē), ņemot vērā tematu apgūves secību, savukārt otrā priekšmetā gūtās zināšanas un prasmes integrēta mācību satura īstenošanā var atkārtoties, līdz ar to nav iespējams tās korekti novērtēt.</p>

Ņemot vērā, ka otrā semestra laikā ģeogrāfijas mācību satura integrēšana Latvijas un pasaules vēstures tematu apgūvē norisinājās regulāri, secinājumu izdarīšanai par pētījuma jautājumu var tikt izmantoti arī projekta “Mācītspēks” otrā semestra veiktās aptaujas dati, kur viens no jautājumiem bija “Vai tu saproti, ko tu iemācies, pildot uzdotos darbus”. Pētījumā iekļauto skolēnu aptaujas rezultāti liecina, ka visās 7. klasēs absolūtais vairākums skolēnu ir atzīmējuši, ka izpratne par to, ko skolēns iemācās, pildot uzdotos darbus, ir gandrīz vienmēr vai vienmēr (sk. 14. attēlu).

14. attēls. Pētījumā iekļauto skolēnu atbildes uz jautājumu par stundu darbu (no projekta “Mācītspēks” veiktās aptaujas rezultātiem)

Tas ļauj secināt, ka skolēniem ir izpratne par to, kā ģeogrāfijas mācību priekšmetā gūtās zināšanas un prasmes palīdz viņiem veidot izpratni par vēstures procesiem.

Secinājumi

1. Integrētās mācības ir process, kad skolēns vienlaikus mācās vairāk nekā vienu mācību priekšmetu un ar to saistītās prasmes. Kaut arī integrēto mācību idejas aizmetņi jau saistāmi ar Platona darbiem, kā neatkarīga izglītības stratēģija tā nostiprinājās tikai 20. gs., un šobrīd var uzskatīt, ka integrētās mācības ir viena no nozīmīgākajām stratēģijām mūsdienu izglītības zinātnē. Integrētās mācības var tikt īstenotas trīs veidos: multidisciplinārā, starpdisciplinārā un transdisciplinārā integrācija. Katrs no šiem integrācijas veidiem ietver atšķirīgus akcentus tam, kas tiek integrēts, kāds ir integrācijas mērķis, kā tiek veidots mācību saturs, kādi ir sagaidāmie rezultāti, kā arī kādi riski un izaicinājumi pastāv.
2. Izšķiroša loma integrēto mācību procesā ir skolotājam. Pieņemot vecumposmam raksturīgās iezīmes, skolotājs var kļūt par uzticamu pieaugušo, kura darbības skolēns akceptē. Neatkarīgi no tā, kāds mācību integrācijas veids tiek izvēlēts, skolotājam ir jāspēj plānot, kā šādu integrāciju īstenot – kādas zināšanas un prasmes tiks integrētas, kā skolotāji sadarbosies savā starpā, kā tiks vērtēts skolēnu sniegums.
3. Pētījuma gaitā tika īstenota starpdisciplinārā pieeja mācību satura integrācijā: 1) no mācību satura perspektīvas ar mērķi veicināt ģeogrāfijas mācību priekšmetā apgūto zināšanu un prasmju pārnesi Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē; 2) no pedagoģiskās perspektīvas ar mērķi veidot mācīšanās kopienu pedagogu starpā sadarbības plānošanai dažādu mācību satura integrācijas veidu turpmākās īstenošanas plānošanai.
4. 7. klases tematu apgūves ietvaros ģeogrāfijas mācību satura integrācija Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūvē ir iespējama, integrējot zināšanas un prasmes, kas saistītas ar dažāda veida tematisko karšu izmantošanu vēsturisko procesu un notikumu labākai izpratnei un to saistībai ar mūsdienām (fizioģeogrāfiskā, politiskā, klimata u.c. kartes). Saskaņā ar Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta programmu 7. klasei, starppriekšmetu saikni ar ģeogrāfiju ieteicams veidot tematu “Pirmās civilizācijas” un “Antīkās pasaules sasniegumi” apgūvē. Izvērtējot Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apgūves iespējas un paredzot plānotos sasniedzamos rezultātus, mācību satura integrācijas iespējas tika plānotas arī temata “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” apgūves ietvaros.
5. Empīriskā pētījuma gaitā tika secināts, ka pilnvērtīgai attiecīgā temata satura izpratnei ģeogrāfijas mācību priekšmeta ietvaros apgūtās zināšanas un prasmes ir nozīmīgas vēsturiskās izpratnes veidošanā, meklējot un vērtējot likumsakarības, kas palīdz atklāt

vēsturisko notikumu sasaisti un ietekmi mūsdienās. Ģeogrāfijas mācību priekšmeta tematu apguve 7. klasē paredz attīstītas prasmes strādāt ar dažādām tematiskajām kartēm (fizioģeogrāfisko, politisko, klimata u.c.), mācoties atrast, atlasīt un izmantot dažādu kartēs atrodamo informāciju un attīstot prasmi patstāvīgi veikt atzīmes kartē. Minētās prasmes un to rezultātā iegūtās zināšanas var tikt izmantotas Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta apguves kontekstā, lai palīdzētu skaidrot vēsturisko procesu un notikumu ģeogrāfisko izcelsmi, apstākļus un nosacījumus, un to saistību ar mūsdienu valstu teritorijām.

Pētījuma rezultātā iezīmējās vairāki būtiski ieguvumi, kas saistāmi ar ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura apguvē gūto zināšanu un prasmju pārnesi Latvijas un pasaules vēstures apguvē. Skolēniem tika veicināta izpratne par vēstures procesiem, gūstot priekšstatu par ģeogrāfiskajiem priekšnosacījumiem vēsturisku notikumu attīstības kontekstā, to pēctecībā un nozīmi mūsdienās, nostiprināta prasme sistemātiski un secīgi strādāt ar tematiskajām kartēm, kā arī attīstīta prasme veidot vispārinātus secinājumus par noteiktu vēstures tematu, balstoties uz pieejamo ģeogrāfisko informāciju. Vienlaikus atklājās arī riski un problēmas, kas ir jāņem vērā integrētu mācību īstenošanā. Proti, skolēnu zināšanas un prasmes ir iespējams nostiprināt sistemātiskas un regulāras darbošanās rezultātā – ja zināšanas un prasmes netiek liktas lietā, tās zaudē savu aktualitāti un nozīmi skolēna izpratnē par to lietderību reālajā dzīvē. Tāpat, veidojot mācīšanās kopienu pedagogu starpā, būtiski ir saprast un vienoties, kā tiks vērtēts skolēnu sniegums, lai gan skolotājiem, gan skolēniem ir skaidri nosacījumi un kārtība, kādā tas tiks darīts, uzsvārt atstājot uz mācīšanos kā galveno motivējošo procesu, kur vērtēšana ir atbalsta mehānisms procesa efektivitātes jēgpilnam novērtējumam.

Priekšlikumi

1. Plānojot integrēta mācību satura apguvi, nodrošināt mācīšanās kopienas veidošanu pedagogu starpā ar mērķi veidot ilgtermiņa un regulāru sadarbību efektīva un jēgpilna integrēta mācību satura ieviešanā.
2. Īstenojot integrēta mācību satura apguvi ģeogrāfijas un Latvijas un pasaules vēstures apguves kontekstā, nodrošināt sistemātisku un regulāru ģeogrāfijas mācību satura zināšanu un prasmju pārnesi, sasaistot to ar izpratnes veidošanu par vēstures procesu attīstību un ietekmi mūsdienās.
3. Integrēta mācību satura apguves novērtēšanai izstrādāt vienotu metodoloģiju un kritērijus, kas izmantojami visiem mācīšanās kopienas pedagogiem, skaidri nosakot, kā tiks vērtēts skolēnu sniegums integrēta mācību satura apgūvē.

Pateicības

Darba autore izsaka pateicību diplomdarba vadītājai Dr. paed., Mg. hist. Staņislavai Marsonei – par metodiskajiem ieteikumiem, morālo un praktisko atbalstu, un konstruktīvo sadarbību darba tapšanā. Dobeles Valsts ģimnāzijas skolotājai Andai Balamai – par sadarbību diplomdarba izstrādē atbilstoši temata specifikai. Dobeles Valsts ģimnāzijas direktores vietniecei, darba autores mentorei Gitai Jākobsonei – par metodiskajiem ieteikumiem darba temata izvēlē un morālo atbalstu darba izstrādes laikā. Dobeles Valsts ģimnāzijas direktores vietniecei Aijai Jakovļevai – par morālo un praktisko atbalstu darba izstrādes nodrošināšanai. Ievai Kokorevičai – par metodiskajiem ieteikumiem. Ilģuciema vidusskolas skolotājai un projekta “Mācītspēks” dalībnieci Sandrai Āboliņai – par morālu atbalstu darba izstrādes procesā. Kalvim Lesiņam, Gustavam Lesiņam, Jēkabam Lesiņam un Jānim Lesiņam – par morālo atbalstu un sapratni darba izstrādes procesā.

Izmantotā literatūra un avoti

1. Anspoka, Z. *Integrēts latviešu valodas mācību saturs un tā metodika sākumskolā*. Promocijas darbs pedagogijas zinātņu grāda iegūšanai. Pieejams: http://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31290/Anspoka_Z_Integrēts_Latviešu_valodas_macibu_1999.pdf?sequence=1
2. Carr, D. (2011). *Educating the virtues (rle edu k): An essay on the philosophical psychology of moral development and education*. Taylor & Francis Group.
3. Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Retrieved from <http://schoolofeducators.com/wp-content/uploads/2011/12/EXPERIENCE-EDUCATION-JOHN-DEWEY.pdf>
4. Drake, S. M., Burns, R. (2004). *Meeting standards through integrated curriculum*. Association for Supervision & Curriculum Development, 184 pages ProQuest Ebook Central. Retrieved from <https://ebookcentral-proquest-com.datubazes.lanet.lv/lib/lulv/detail.action?docID=3002088>
5. George Lucas Educational Foundation (2011). *Social and Emotional Learning: A Short History*. Retrieved from <https://www.edutopia.org/social-emotional-learning-history>
6. Hegarty, S., Meijer, C. A., & Pijl, S. J. (1996). *Inclusive education: A global agenda*. Taylor & Francis Group. 182 pages
7. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. 69 lpp.
8. Kidron, A., Kali, Y. (2015). *Boundary Breaking for Interdisciplinarity Learning*. *Research in Learning Technology*. [S.I] v.23. oct. 2015. Retrieved from <https://journal.alt.ac.uk/index.php/rlt/article/view/1646/1996>
9. Kļava, I. (2007). *Attīstības psiholoģija*. Lekciju kursa konspekts un kontroluzdevumi.
10. Kolb, D.A. (1984). *Experimental Learning. Experience as the Source of Learning and Development*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/235701029_Experiential_Learning_Experience_As_The_Source_Of_Learning_And_Development
11. Komenskis, J.A. (1992). *Lielā didaktika*. Pieejams: <https://egramatas.com/2015/10/12/jans-amoss-komenskis-liela-didaktika/>
12. Ministru Kabineta noteikumi Nr. 747 "Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem", 27.11.2018.

- Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem>
13. Pamatizglītības vispārīgie didaktiskie principi. Latvijas Vēstnesis (LR ofic. laikr.). Nr. 336–340, (23.12.1997.). Pieejams: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:343721>
  14. Pipere, A. (2011). *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: Raka
  15. Purēns, V. (2020). *Latvijas un pasaules vēsture 7. klasei*. Rīga: Raka. 196 lpp.
  16. Reņģe, V. (2000). *Personības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 235 lpp.
  17. Rennie, L., Venville, G., & Wallace, J. (Eds.). (2012). *Integrating science, technology, engineering, and mathematics : Issues, reflections, and ways forward*. Taylor & Francis Group. 149 pages.
  18. Siliņa-Jasjukeviča, G., & Brikša, I. (2022). *Integrētās mācības pamatizglītībā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 52 lpp.
  19. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 158 lpp.
  20. OECD CERi. (2008). 21st Century Learning: Research, Innovation and Policy. Directions from recent OECD analyses. OECD Center for Educational Research and Innovation. Retrieved from <https://www.oecd.org/site/educeri21st/40554299.pdf>
  21. Tiles (1990). *Dewey*. Taylor & Francis Group. 261 pages
  22. Zarra, E. J. I., & Zarra, I. P. D. E. (2013). *Teacher-student relationships: Crossing into the emotional, physical, and sexual realms*. R&L Education, 222 pages

Tīmekļa resursi:

23. Grieķijas topogrāfiskā karte. Pieejama: <https://en-gb.topographic-map.com/maps/d9s/Greece/>
24. Mācību materiāli www.skolo.lv
25. Mācību materiāli www.skola2030.lv
26. Jēdzienu skaidrojumi <https://tezaurs.lv/>
27. Mācību materiāli www.uzdevumi.lv

PIELIKUMI

1. pielikums. Integrētā mācību satura īstenošanas plāns

Integrēta mācību satura īstenošanas mērķis: ģeogrāfijas mācību priekšmetā apgūto zināšanu un prasmju nostiprināšana; domāšanas stratēģiju attīstības veicināšana, attīstot prasmi iegūt informāciju no dažādiem informācijas avotiem, t.sk., kartēm; izpratnes veidošanās par vēsturisko notikumu sasaisti ar mūsdienām

Latvijas un pasaules vēstures temats	Plānotais sasniedzamais rezultāts Latvijas un pasaules vēsturē	Ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura daļa, ko plānots integrēt Latvijas un pasaules vēstures priekšmeta apgūvē	Mācību procesa apraksts	Vērtēšana un/vai atgriezeniskā saite
Pirmās civilizācijas	Zina, kur radās pirmās civilizācijas.	Iegūt informāciju no tradicionālajām un digitālajām kartēm; salīdzināt dažādas tematiskās kartes un saskatīt kopīgo un atšķirīgo.	Pēta tradicionālās un digitālās kartes, un izsaka viedokļus par pirmo civilizāciju veidošanās vietām, dabas apstākļiem, klimatu, civilizāciju veidošanās nosacījumiem; pēta mūsdienu politisko karti digitālā formātā un izsaka viedokļus par to, kādu mūsdienu valstu teritorijās veidojās pirmās civilizācijas.	Atgriezeniskā saite stundas gaitā, reaģējot uz skolēnu viedokļiem; novērojumu fiksēšana pedagoga refleksijas datnē
Antīkās pasaules sasniegumi	Zina, kur veidojās senās Grieķijas civilizācija un kas bija raksturīgs tās teritorijai. Prot skaidrot senās Grieķijas civilizācijas valsts formu. Izprot polisu veidošanās un	Iegūt informāciju no tradicionālajām un digitālajām kartēm; attēlot objektus kartēs, izmantojot atbilstošus apzīmējumus; noformēt karti, pievienojot atbilstošus kartes elementus; iegūt informāciju par reljefa formām, izmantojot fizioģeogrāfiskās kartes; attēlot teritorijas reljefa	Pēta digitāli pieejamās kartes un izdara secinājumus par reljefa formām, kas raksturīgas šai teritorijai. Izsaka viedokļus par to, vai un kāpēc varēja vai nevarēja pastāvēt vienota Grieķijas valsts iekārta. Izmantojot digitālās kartes, izdara secinājumus par senās Grieķijas iedzīvotāju pamatnodarbošanās veidiem (t.sk., tirdzniecība), un kāda loma to attīstībai ir ģeogrāfiskajam novietojumam un reljefam.	Atgriezeniskā saite stundas gaitā, reaģējot uz skolēnu viedokļiem un darbībām darba lapās; novērojumu fiksēšana pedagoga refleksijas datnē

	pastāvēšanas nosacījumus.	formas kontūrkartē; klimata kartēs iegūt informāciju par teritorijas klimatu.	<p>Pārbaudes darbā iekļauts jautājums – raksturot senās Grieķijas civilizācijas teritorijas dabas apstākļus.</p> <p>Temata noslēguma pārbaudes darbā iekļauta ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura daļa ar mērķi, izmantojot tradicionālās kartes (ģeogrāfijas atlantu), raksturot senās Grieķijas un senās Romas civilizāciju teritorijas no mūsdienu perspektīvas – kuru mūsdienu valstu teritorijās veidojās un attīstījās šīs civilizācijas, un kas ir šīm teritorijām raksturīgs.</p>	Daļa no summatīvā vērtējuma vēsturē temata noslēguma pārbaudes darbā Formatīvais vērtējums (vērtējums procentos) ģeogrāfijā
Kristīgās un islāma pasaules rašanās	<p>Zina, ka Romas impērijai sabrūkot, veidojās Austrumromas un Rietumromas impērija; zina šo impēriju sadalīšanās robežu.</p> <p>Zina, kur veidojās un attīstījās islāma pasaule.</p> <p>Izprot, ka vēsturisko notikumu (iekarojumu) ietekmē dažādu impēriju robežas ir mainīgas.</p>	<p>Iegūt informāciju no tradicionālajām un digitālajām kartēm; attēlot objektus kartēs, izmantojot atbilstošus apzīmējumus; noformēt karti, pievienojot atbilstošus kartes elementus; noteikt vietas vai objekta absolūto novietojumu – ģeogrāfiskās koordinātas; aprēķināt attālumu dabā starp divām vietām vai objektiem, izmantojot kartes mērogu; iegūt informāciju par reljefa formām, izmantojot fizioģeogrāfiskās kartes; attēlot teritorijas reljefa formas kontūrkartē; raksturot okeānus, izmantojot kritērijus.</p>	<p>Izmantojot tradicionālās kartes (ģeogrāfijas atlantu), meklē Romas impērijas sadalīšanās robežu; raksturo, kuras mūsdienu valstis ietilps Austrumromas jeb Bizantijas impērijā, un kuras – Rietumromas impērijā. Izmantojot mācību grāmatas saturu par austrumu un rietumu kristīgo tradīciju izplatību, atzīmē attiecīgās teritorijas darba lapas kontūrkartē, un izdara secinājumus, kurās mūsdienu valstīs izplatījās attiecīgās kristīgās tradīcijas.</p> <p>Izmantojot digitālās kartes, salīdzina, kur sākotnēji veidojās islāma pasaule, un cik plaši šī ticība izplatījās dažādu kalifu valdīšanas laikā.</p> <p>Temata noslēguma pārbaudes darbā iekļauta ģeogrāfijas mācību priekšmeta satura daļa ar mērķi, izmantojot tradicionālās kartes (ģeogrāfijas atlantu), raksturot vienu no kādreizējās Romas impērijas teritorijām, kas mūsdienās ir konkrēta valsts, izmantojot ģeogrāfijas mācību priekšmetā gūtās zināšanas un prasmes.</p> <p>Pārbaudes darbā iekļauts uzdevums, kurā, balstoties uz ģeogrāfijas uzdevumu daļā iegūto informāciju,</p>	<p>Atgriezeniskā saite stundas gaitā, reaģējot uz skolēnu viedokļiem un darbībām darba lapās; novērojumu fiksēšana pedagoga refleksijas failā</p> <p>Formatīvais vērtējums (vērtējums procentos) ģeogrāfijā</p> <p>Daļa no summatīvā vērtējuma vēsturē</p>

			nepieciešams izteikt argumentētu viedokli, kā šīs mūsdienu valsts atrašanās vieta, dabas apstākļi un reljefs varēja ietekmēt attiecīgās reliģijas izplatību	temata noslēguma pārbaudes darbā
--	--	--	---	----------------------------------

2. pielikums. Attālinātu mācību ietvaros veidota darba lapa pašvadīta mācību procesa īstenošanai

Latvijas un pasaules vēsture 7. klasei

DARBA UZDEVUMS

01.02.2022.

Darbs bloka 1. stundā

Atkārtojums par seno grieķu sasniegumiem

Atkārtoti par seno grieķu sasniegumiem! Izmanto pielikumā pievienotos grupu darbu plakātus (nepieciešamības gadījumā vari pārbaudīt vai precizēt informāciju MG.71.–78.lpp)!

Pierakstu kladē:

- 1) Pārlicinies, vai par **katru** (uzskaitījums no plakātiem – katrs plakāts, viens sasniegums) no seno grieķu sasniegumiem Tavā pierakstu kladē ir **3–5 svarīgākie fakti un pamatota to saistība ar mūsdienām**

Piemērs: Sports; 1) pirmās olimpiskās spēles, kuras saistāmas ar olimpisko spēļu tradīcijas aizsākumiem, norisinājās 776. g. p.m.ē.; 2) radās kā sacensības starp polisām (sacentās visas polisas), un tika rīkotas par godu dievībām; 3) populārākās spēles norisinājās par godu Zevam, un tika aizvadītas pilsētā Olimpijā; 4) varēja piedalīties tikai vīrieši; 5) pēc spēļu norises skaitīja gadus. Arī mūsdienās norisinās olimpiskās spēles, kurās līdzīgi kā senajā Grieķijā sacenšas sportisti dažādos sporta viedos. Tās ir uzskatāmas par pasaulē lielākajām sporta sacensībām, un tās norisinās ik pa 2 gadiem, secīgi mijoties ziemas un vasaras spēles. (u.tml.)

- 2) **katru** no sasniegumiem novērtē skalā no 1 līdz 5, kur 1 nozīmē “mūsdienās tam nav nekāda nozīme” līdz 5, kas nozīmē “mūsdienās bieži novērojams, izmantojams u.tml.”. **Sasniegumu**, kuram piešķīri visaugstāko novērtējumu, raksturo un **paskaidro izvērstāk**. Ja vairākiem sasniegumiem ir vienāds vērtējums, izvēlies vienu, ko aprakstīsi.

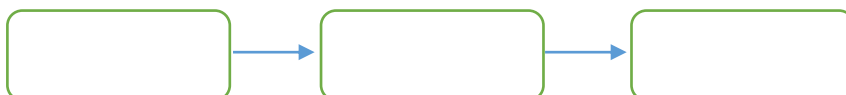
Piemērs: Teātris – 5. Manuprāt, viens no nozīmīgākajiem seno grieķu sasniegumiem ir teātra rašanās. Jau senās Grieķijas laikā cilvēku izklaidei tika radītas vairāku veidu lugas. Piemēram, traģēdijas vēstīja par satraucošiem notikumiem, nelaimēm. Tās mudināja domāt par cilvēka likteni un to, kā tiek izmantota vara. Savukārt komēdijas, kas tulkojumā nozīmē “jautrā dziesma”, aicināja pasmieties par cilvēku kļūdām. Senās Grieķijas laikā radies teātris līdzīgā izpildījumā ir pazīstams arī mūsdienās, tikai izrādes pārsvarā norisinās telpās, nevis kā senās Grieķijas laikā – āra apstākļos, bieži vien kalna nogāzē. Arī mūsdienās ir traģiskas un komiskas lugas, un bieži vien to sižetā tiek apspēlētas cilvēka un varas savstarpējās attiecības. (u.tml.)

Darbs bloka 2. stundā

Kā attīstījās senās Romas civilizācija un kā mainījās Romas sabiedrība un pārvalde.

Noskaties video <https://www.youtube.com/watch?v=vFQMpXx9Vag> un **pierakstu kladē** atbildi uz jautājumiem:

- 1) Kur veidojās senās Romas civilizācija un kas bija raksturīgs tās dabas apstākļiem?
- 2) No kuras civilizācijas kultūras iedvesmojās senās Romas civilizācija?
- 3) Kāds bija galvenais seno romiešu nodarbošanās veids?
- 4) Kādus sasniegumus romieši pārņēma no grieķiem?
- 5) Kurš tiek uzskatīts par Romas dibināšanas gadu?
- 6) Kādos periodos iespējams iedalīt senās Romas pārvaldi? Kas bija raksturīgs katram no šiem periodiem (2–3 fakti). Uzzīmē kā shēmu!

- 7) Kā Romas republikas laikā tika nodrošināts, ka valsts amatos nonāk cilvēki, kuri ir gatavi kalpot valsts interesēm, nevis savtīgu nolūku vadīti?
- 8) Kāds bija Romas republikas liktenis un kas to izraisīja?
- 9) Kurā no Romas pārvaldes periodiem Roma bija kļuvusi par lielāko un varenāko valsti?

3. pielikums. Pārbaudes darbs Latvijas un pasaules vēsturē temata “Antīkās pasaules sasniegumi” apguves noslēgumā

**Pārbaudes darbs 7. klasei Latvijas un pasaules vēsturē
ANTĪKĀS PASAULES SASNIEGUMI**

1. uzdevums (6 punkti)

Izlasi aprakstu un nosaki, kuru jēdzienu tas raksturo. Atrodi un ieraksti atbilstošo jēdzienu no dotajiem !

Tiešā demokrātija, monarhija, demokrātija, pilsonis, impērija, polisa

1. _____ – valsts pārvaldes forma, kurā augstākā vara ir viena valdnieka rokās. Sākumā šāda pārvaldes forma pastāvēja arī Atēnās.
2. _____ – sākotnēji – cilvēks, kas saistīts ar kādu grieķu pilsētvalsti, parasti dzimis kādā pilsētvalstij piederošā dzimtā. Mūsdienās – cilvēks, kas pieder pie noteiktas valsts.
3. _____ – valsts pārvaldes formas paveids, kurā lēmumus pieņem pilsoņi paši, bez citu starpniecības.
4. _____ – sākotnēji radās, lai raksturotu politisko iekārtu grieķu pilsētvalstīs – vispirms Atēnās ap 6. gs. p.m.ē. Tulkojumā no grieķu valodas nozīmē “*tautas vara*”. Mūsdienās valsts pārvaldes forma, kurā varu īsteno tauta, un kurā katram pilsonim ir tiesības piedalīties valsts pārvaldē, brīvi izsakot savus uzskatus, dibinot organizācijas u.tml.
5. _____ – galvenā valsts forma senajā Grieķijā; grieķu pilsētvalsts: pilsēta kopā ar apkārtējiem ciemiem un laukiem.
6. _____ – valsts pārvaldes forma, kurā lielas, spēcīgas valsts vara ir koncentrēta viena cilvēka – imperatora – vai nelielas cilvēku grupas rokās; raksturīga apkārtējo zemju un tautu pakļaušana.

2. uzdevums (10 punkti)

Atzīmē ar X atbilstošo apgalvojumu!

<i>Apgalvojums</i>	<i>Pareizi</i>	<i>Nepareizi</i>
Seno grieķu civilizācijas laikā pastāvēja simtiem polisu, kas bieži karoja savā starpā		
Polisu likumi sargāja savus pilsoņus, ienācēji nevarēja kļūt par pilnvērtīgiem sabiedrības locekļiem un viņu tiesības polisā bija ierobežotas		
Polisās pastāvēja verdzība, bet vergiem – vīriešiem bija tiesības piedalīties tautas sapulcē un iesaistīties lēmumu pieņemšanā		
Sabiedriskā dzīve Atēnās bija atļauta tikai vīriešiem		
Atēnās pastāvēja tiešā demokrātija – katrs Atēnu pilsonis pats balsoja par katru lēmumu		

Atēnās izglītība bija pieejama gan zēniem, gan meitenēm		
Sparta tiek saukta par demokrātijas dzimteni		
Par helotiem sauca vergus Spartā		
Viens no galvenajiem nodarbošanās veidiem Spartā bija maiņas tirdzniecība		
Spartas vīrieši vecumā no 20–60 savu dzīvi pilnībā veltīja armijai		

3. uzdevums (7 punkti)

Atbildi uz jautājumiem!

1. Kur veidojās senās Romas civilizācija un kas bija raksturīgs dabas apstākļiem tās teritorijā? (3 p.)

---

2. Kas varēja piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā Atēnās? (2 p.)

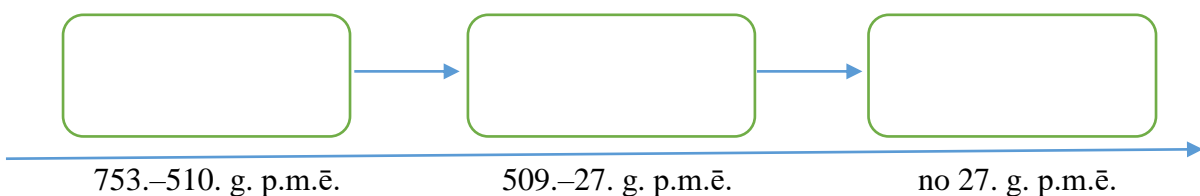

---

3. Laika līnijā atbilstošajā lodziņā norādi **Romas republikas periodu!** Uzraksti vismaz vienu faktu, kas bija raksturīgs šim laikam! (2 p.)

---

4. uzdevums (12 punkti)

Apraksti vienu no, Tavuprāt, nozīmīgākajiem seno romiešu sasniegumiem! Nosauc vismaz 3 faktus, kas raksturo šo sasniegumu, un pamato tā saistību ar mūsdienām.

Maksimālie punkti tiks piešķirti par tādu sniegumu, kurā izvērsti (vismaz 10 teikumi) tiks raksturots attiecīgais sasniegums, sniedzot priekšstatu par tā attīstību senajā Romā (minēti konkrēti fakti) un raksturojot tā nozīmīgumu mūsdienās. Svarīgs ir arī autora paša viedoklis un spēja to pamatot.

---

5. uzdevums (8 punkti)

Darbs ar kontūrkarti. Lasi norādījumus un veic attiecīgās darbības!

1.attēls. Mūsdienu Grieķijas un Itālijas teritorijas.

- 1) Kuru mūsdienu valstu teritorijā atradās senās Romas impērija? Apvelc vismaz 3 valstis un pieraksti to nosaukumus! (3 p.)
- 2) Atzīmē ar * Itālijas valsts galvaspilsētu un pieraksti tās nosaukumu! (1 p.)
- 3) Iekrāso kartē Sicīlijas un Sardīnijas salas un pieraksti to nosaukumus! (2 p.)
- 4) Atzīmē ar melnu trīsstūri Etnas un Vezuva vulkānu atrašanās vietu un pieraksti kartē to nosaukumus! (2 p.)

6. uzdevums (14 punkti)

Izmantojot ģeogrāfijas atlanta kartes, atbildi uz sekojošajiem jautājumiem par Grieķiju!

- 1) Kā sauc Grieķijas valsts galvaspilsētu? (1 p.)

_____

- 2) Uzraksti, kuras jūras apskalo Grieķiju! (4 p.)

_____

- 3) Kurā pussalā atrodas Grieķija? (1 p.)

_____

- 4) Kurā kontinentā atrodas Grieķija? (1 p.)

_____

- 5) Vai Grieķijas valsts atrodas Eiropas Savienībā? (1 p.)

_____

6) Kurā klimata joslā atrodas Grieķija? (1 p.)

---

7) Uzraksti visas valstis, ar kurām robežojas Grieķija! (4 p.)

---

8) Uzraksti vienu Grieķijas valstij piederošu salu! (1 p.)

---

7. uzdevums (5 punkti)

Pašvērtējums. Atbildi uz jautājumiem!

1. Kurā no uzdevumiem Tev veicās vislabāk un kurš sagādāja grūtības. Pamato savu atbildi!

---

2. Izvērtē savu sniegumu 5. un 6. uzdevumā! Vai, Tavuprāt, Latvijas un pasaules vēstures un ģeogrāfijas mācību priekšmetu sasaiste varētu palīdzēt labāk apgūt šos priekšmetus? Pamato savu atbildi!

---

3. Kādu atzīmi Tu sev liktu šajā pārbaudes darbā? Pamato savu atbildi!

---

4. Kāpēc neliktu vairāk? Pamato savu atbildi!

Pārbaudes darba vērtēšanas kritēriji un punkti

Kritērija nosaukums	Maksimāli iegūstamie punkti	Tavi iegūtie punkti
Filmas anotācija par kādu no senajām civilizācijām	20	
Jēdzieni	6	
Apgalvojumi	10	
Atbildes uz jautājumiem	7	
Sasniegumi	12	
Darbs ar kontūrkarti*	8*	
Atbildes uz jautājumiem, izmantojot kontūrkarti*	14*	
Pašvērtējums	5	
KOPĀ	60**	

* par šīm pārbaudes darba daļām vērtējums būs ģeogrāfijā

** tikai par vēstures daļu, kas veidos atzīmi (ballēs) šajā pārbaudes darbā

4. pielikums. Darba lapa temata “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” apguves ietvaros

1. attēls. Romas impērija

2. attēls. Romas impērijas sadalīšanās (sabrukums)

1. uzdevums

Izmantojot ģeogrāfijas atlantu, atzīmē kartē, kādu mūsdienu valstu teritorijā veidojās Austrumromas jeb Bizantijas impērija!

2. uzdevums

Lasi tekstu par Bizantijas attīstību (MG. 105. lpp.), pareizticīgo baznīcas rašanos un tās tradīcijām (MG. 106.–107.lpp.), austrumu kristīgās pasaules veidošanos (MG. 109.–110.lpp.) un atbildi uz jautājumiem!

1. Kas bija pirmais Bizantijas imperators?

---

2. Kur atradās Bizantijas galvaspilsēta (atzīmē kontūrkartē DL otrā pusē)? Kam par godu tā ieguva savu nosaukumu?

---

3. Kuras mūsdienu valsts un pilsētas teritorijā tā atradās?

---

4. Kādā jūras šaurumā tā atradās? Atzīmē šo jūras šaurumu kontūrkartē DL otrā pusē!

---

5. Kādas jūras apskaloja Bizantijas impēriju?

---

6. Kad Bizantijas impērija piedzīvoja savu uzplaukumu? Kura imperatora vadībā tas notika?

---

7. Kāds bija šis imperators? Kas viņam bija raksturīgs? Kāda bija viņa loma baznīcā un valstī?

---

8. Kuru mūsdienu valstu teritorijā dzīvoja tautas, kuras pārņēma Bizantijas kristīgo mācību? Iekrāso kartē DL otrā pusē teritorijas, kur izplatījās Bizantijas kristīgās ticības idejas?

---

9. Nosauc šīs tautas!

---

10. Kādus tematisko karšu veidus no ģeogrāfijas atlanta tev bija nepieciešams izmantot, lai atrastu atbildes uz DL jautājumiem?

---

5. pielikums. Pārbaudes darbs Latvijas un pasaules vēstures temata “Kristīgās un islāma pasaules rašanās” apguves noslēgumā

**Pārbaudes darbs 7. klasei Latvijas un pasaules vēsturē
KRISTĪGĀS UN ISLĀMA PASAULES RAŠANĀS**

1. uzdevums (7 punkti)

Izlasi aprakstu un nosaki, kuru jēdzienu tas raksturo. Atrodi un ieraksti atbilstošo jēdzienu no dotajiem!

Meka, kristietība, pāvests, Franku valsts, monoteiskā reliģija, Bizantija, politeiskā reliģija, pasaules reliģija, baznīca, islāms

1. _____ – reliģija, kas ir kopīga plašākiem pasaules reģioniem. Tai ir viens nosaukums, galvenā mācība, pamatlicējs, nozīmīgākie svētie raksti, var būt vairāki novirzieni.
2. _____ – lietots divās nozīmēs: 1) kristiešu organizācija, kas sastāv no draudzēm un to vadītājiem; 2) ēka, kur notiek dievkalpojumi.
3. _____ – viendievība; pārliecība, ka pasaulē visu nosaka viens Dievs
4. _____ – veidojās tagadējās Francijas teritorijā pēc Rietumromas impērijas sabrukuma
5. _____ – reliģija, kas balstās uz Jēzus Kristus mācību
6. _____ – pilsēta Arābijas pussalā; noteiktas reliģijas pārstāvju vissvētākā pilsēta un galvenais svētceļojumu galamērķis
7. _____ – Romas bīskaps, baznīcas augstākais vadītājs. Par pirmo pāvestu uzskata Jēzus mācekli Svēto Pēteri.

2. uzdevums (10 punkti)

Atzīmē ar X atbilstošo apgalvojumu!

<i>Apgalvojums</i>	<i>Pareizi</i>	<i>Nepareizi</i>
Bizantija bija Rietumromas impērija, kas izveidojās pēc Romas impērijas sabrukuma		
Kādreizējā Bizantijas galvaspilsēta Konstantinopole ir mūsdienu Turcijas pilsēta Stambula		
Bizantijā izveidojās kristiešu kopiena, kas ieguva nosaukumu pareizticīgo baznīca		
Kristietība radās 4.gs. Romas impērijā, kad to kā vienīgo reliģiju impērijā 380. gadā pasludināja imperators Teodosijs I		
Kristietības mācības pamatā ir Bībele – kristiešu svētie raksti, kas sastāv no Vecās Derības un Jaunās Derības		

Kristietība ir pasaulē otra izplatītākā reliģija		
Islāms ir senāka reliģija nekā kristietība		
Islāma mācības pamatā ir pieci galvenie pienākumi, kas cilvēkam (ticīgajam) jāpilda pret Dievu		
Islāma piekritēji augstu vērtēja zināšanas, un viņu sasniegumi zinātnē un kultūrā ir zināmi arī mūsdienās		
Islāma ticība ir vienota un tajā nepastāv atšķirīgi novirzieni, kā tas ir kristietībā		

3. uzdevums (12 punkti)

Veido salīdzinošu pārskatu par kristietību un islāmu! Papildini tabulu ar trūkstošo informāciju!

Raksturlielumi	Kristietība	Islāms
Rašanās laiks	_____	7. gs.
_____	Romas impērija	_____
_____	Visuvarens. Tiek attēlots cilvēka izskatā kā Svētā Trīsvienība – Dievs Tēvs, Dievs Dēls un Svētais gars	_____
Ticības aizsācējs	Jēzus Kristus	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

4. uzdevums (12 punkti)

Izvērtē vienu no musulmaņu pienākumiem un vienu no kristiešu baušļiem! Atbilde uz attiecīgās kolonnas nosaukumā iekļauto jautājumu!

Kādi ir islāma ticīgo jeb musulmaņu obligātie pienākumi?	Ko šāds pienākums ļauj secināt par musulmaņiem (viņu dzīvesveidu, uzskatiem un vērtībām)? KĀPĒC?	Vai tu pats būtu gatavs šādu pienākumu ievērot un KĀPĒC?
Katru dienu piecas reizes noteiktā laikā jāpielūdz		

<p>Allāhs: pirms saullēkta, pusdienas laikā, pēcpusdienā, tūliņ pēc saulrieta, īsi pirms nakts iestāšanās. Piektdienās ir kopīga lūgšana dievnamā – mošejā. Lūgšanas jāskaita, pavērsoties pret svēto pilsētu Meku</p>		
<p>Kādi ir kristiešu baušļi jeb ieteikumi, kā būtu jādzīvo?</p>	<p>Ko šāds pienākums ļauj secināt par kristiešiem (viņu dzīvesveidu, uzskatiem un vērtībām)? KĀPĒC?</p>	<p>Vai tu pats būtu gatavs šādu pienākumu ievērot un KĀPĒC?</p>
<p>Piemini sabata dienu, lai to svētītu. Sešas dienas tev būs strādāt un padarīt visus savus darbus. Bet septītā diena ir sabats Kungam, tavam Dievam; tad tu nedarīsi nekādu darbu</p>		

5. uzdevums (19 punkti)

Darbs ar ģeogrāfijas atlantu un doto kartoshēmu! Izpildi prasīto!

1. Kā sauc attēlā redzamo pussalu? (1 p)

---

2. Kā sauc šo valsti? (1 p)

---

3. Iezīmē kartoshēmā ar melnu kvadrātu šīs valsts galvaspilsētas atrašanās vietu un uzraksti tās nosaukumu! (1 p)

4. Nosaki galvaspilsētas koordinātas! (2 p)

---

5. Ieraksti kartoshēmā līci, jūru un jūras šaurumu, kas apskalo doto valsti! (3 p)

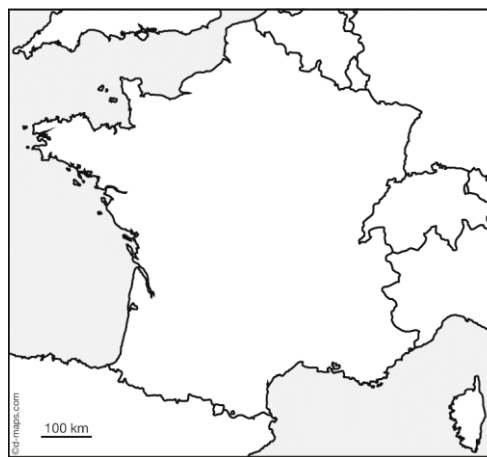
---

6. Kurš okeāns apskalo doto pussalu? (1 p)

---

7. Nosaki, vai kartoshēmā ierakstītā jūra ir malas jūra vai iekšējā jūra! Savu atbildi pamato! (2 p)

---

8. Nosaki attālumu starp dotajām pilsētām! Aizpildi tabulu! Norādi aprēķinus! Izmanto 28. lpp. atlantā! (3 p)

Pilsētas	Attālums kartē (cm)	Attālums dabā (km)	Debespuse
Tulūza – Bordo			

9. Sameklē kartoshēmā šai valstij piederošo salu un pieraksti tās nosaukumu! (1p)
-

10. Kā sauc kalnus, kas atrodas šajā valstī? Ieraksti kartoshēmā to atrašanās vietu! (1p)
-

11. Nosaki šo kalnu virsotni un tās augstumu (m vjl.)! (1p)
-

12. Nosaki kalna vecumu (*jauns kalns, vidēji vecs kalns vai vecs kalns*) un savu atbildi pamato! (2p)
-

6. uzdevums (7 punkti)

Atbildi uz jautājumiem!

1. Kurā no Romas impērijas daļām pēc tās sabrukuma atradās šī mūsdienu valsts? (1 p)
-

2. Kāda reliģija (vai kāds tās novirzies) vēsturiski izplatījās šajā valstī? (1 p)
-

3. Kā šīs mūsdienu valsts atrašanās vieta, dabas apstākļi un reljefs varēja ietekmēt reliģijas izplatību? **Pamato savu viedokli!** (5 p)
-
-
-
-
-
-

Pārbaudes darba vērtēšanas kritēriji un punkti.

Kritērija nosaukums	Maksimāli iegūstamie punkti	Tavi iegūtie punkti
Reliģija Latvijā	10	
Jēdzieni	7	
Apgalvojumi	10	
Salīdzinošais pārskats par kristietību un islāmu	12	

Izvērtējums	12	
Darbs ar ģeogrāfijas atlantu un doto kartoshēmu*	19*	
Atrašanās vietas ietekmes izvērtējums uz vēsturiskajiem procesiem	10	
Pašvērtējums	5	
KOPĀ	66**	

* par šīm pārbaudes darba daļām vērtējums būs ģeogrāfijā

** tikai par vēstures daļu, kas veidos atzīmi (ballēs) šajā pārbaudes darbā

Intervijas norises laiks: 2022. gada 25. marts

Darba autore: Labdien! Nupat esat izvērtējusi un iekļāvusi vērtējumus e-klasē par visu 7. klašu sniegumu integrēta pārbaudes darba īstenošanā. Kādi ir Jūsu secinājumi par skolēnu sniegumu šajā pārbaudes darbā ģeogrāfijas daļā? Kas viņiem izdevās?

Ģeogrāfijas skolotāja: Skolēniem padodas atpazīt uzdevumā doto valsti pārbaudes darba pievienotajā kartoshēmā, un [viņi] sekmīgi veic lielāko daļu no uzdevumiem. Gandrīz visi skolēni iezīmē pareizi vulkānu un kalnu atrašanās vietu kartē, jo tematu par tektoniskajiem procesiem un reljefu ir apguvuši pirms šī pārbaudes darba veikšanas. Tāpat skolēniem veiksmīgi izdevās atpazīt dotās valsts galvaspilsētu un iezīmēt aptuvenu valsts robežu kartoshēmā. Skolēniem padodas noteikt jūras, kuras apskalo uzdevumā doto valsti, tāpat veicas arī ar kaimiņvalstu noteikšanu.

Kas sagādāja grūtības šī pārbaudes darba veikšanā?

Daži skolēni jauc pasaules daļas un kontinentus. Kāds no skolēniem tematiskajās kartēs nemāk noteikt salu nosaukumus. Tāpat problēmas sagādā arī pussalu noteikšana, jo salas un pussalas skolēni nav paspējuši apgūt. Problēmas sagādā klimata joslas noteikšana, jo tematu par klimatu 7. klases skolēni apgūst tikai mācību gada beigu posmā.

Kāpēc izvēlējāties iekļaut uzdevumu par saturu, ko skolēni vēl nav mācījušies?

Uzdevums tika iekļauts šajā pārbaudes darbā, lai izprastu, kā skolēns orientējas ģeogrāfijas atlanta tematiskajās kartēs un vai spēj iegūt nepieciešamo informāciju no tematisko karšu leģendām.

Intervijas norises laiks: 2022. gada 20. maijs

Labdien! Ir izvērtēts otrais no mūsu kopīgi īstenotajiem integrēta mācību satura pārbaudes darbiem. Kāds ir Jūsu vērtējums par šī pārbaudes darba rezultātiem? Kas skolēniem izdevās?

Šajā pārbaudes darbā lielākā daļa skolēnu atpazīna doto valsti un veica uzdevumus – ierakstīja kartoshēmā līci, jūru un jūras šaurumu, kas apskaloja doto pussalu, kā arī atpazīna, kurš okeāns apskalo doto teritoriju. Lielākajai daļai skolēnu izdevās atpazīt kalnus un noteikt to virsotni un augstumu.

Kādu prasmju vai zināšanu trūkumu pamanījāt šī pārbaudes darba veikšanā?

Vēl joprojām ir skolēni, kas jauc kalnu ar virsotni. Tāpat problēmas sagādāja kalna vecuma noteikšana, izmantojot tektonisko karti. Pareizi mācēja noteikt kalnu vecumu pēc kartes

leģendas, bet, piemēram, nemācēja paskaidrot, kāpēc kalns ir vecs vai jauns. Daži minēja, ka skolotāja stundā tā mācīja vai stāstīja, bet par šādu atbildi diemžēl nevar ielikt uzdevumā maksimālos punktus. Šajā pārbaudes darbā vairs tikai daži skolēni nespēja atpazīt dotajā kartoshēmā pussalu vai salas, jo uz šo pārbaudes darbu bijām mācījušies, kas ir salas un kas – pussalas. Grūtības dažiem sagādāja pamatojums, kāpēc uzdevumā minētā jūra ir malas vai iekšējā. Kaut gan arī šo bijām apguvuši pirms pārbaudes darba. Problēmas sagādā koordinātu noteikšana. Šo uzdevumu paveica tikai retais. Iespējams tāpēc, ka koordinātu noteikšanu skolēni apgūst mācību gada sākumā un, mācību gada turpinājumā, nepielietojot iemācīto, skolēni ar laiku aizmirst prasmi, kā, izmantojot ģeogrāfijas atlantu, var noteikt koordinātas. Grūtības sagādāja arī debespušu noteikšana mēroga uzdevumā, kā arī skolēni aizmirsu norādīt aprēķinus, kā ieguva starp dotajām pilsētām attālumu dabā.

Otrā pārbaudes darba rezultāti ģeogrāfijas sadaļā ir būtiski sliktāki nekā pirmie. Kā Jūs to skaidrotu?

Manuprāt, otrā pārbaudes darba rezultāti, kas ir sliktāki par pirmo pārbaudes darbu ir vainojami ar to, ka skolēni uzdevumus pilda pavirši, problēmas sagādā lasītprasme un skolēniem bieži ir vēlme apskatīties, ko dara blakussēdētājs, kurš pilda citu variantu. Piemēram, lielākā daļa skolēnu neieguva punktus dēļ tā, ka nenorādīja, piemēram, otrajā pārbaudes darbā aprēķinus, kā noteica attālumu dabā, izmantojot kartes mērogu. Uzrakstīja, kādas reljefa formas atrodas dotajās valstīs, bet aizmirsu tās atzīmēt kartoshēmā. Tāpat otrajā pārbaudes darbā ieliku āķīgu uzdevumu, piemēram, 1. variantā bija jāatzīmē valsts galvaspilsēta ar melnu punktu, bet 2. variantā ar melnu kvadrātu. Protams, ka daļa skolēnu, kas pildīja 2. variantu pieļāva kļūdu un galvaspilsētu atzīmēja ar melnu punktu, nevis kvadrātu, jo iespējams bija paskatījies, ko dara klasesbiedrs, un savus uzdevumu nosacījumus nepārlasīja.

Kādi ir Jūsu secinājumi par ģeogrāfijas mācību priekšmeta integrāciju vēstures priekšmeta apgūvē? Kādus ieguvumus Jūs saskatāt no sava mācītā priekšmeta skatupunkta?

Jāpiemin, ka pirmais pārbaudes darbs skolēniem raisīja divejādas sajūtas. Kāds bija apmierināts, ka vēstures pārbaudes darbā ir iekļauti ģeogrāfijas jautājumi, bet kāds no skolēniem bija apvainojies, jo uzskatīja, ka vēsture un ģeogrāfija ir divi nesavienojami mācību priekšmeti. Taču ar laiku skolēni pierada, ka vēstures mācību stundās vai pārbaudes darbos tiek iekļauta arī ģeogrāfija. Noteikti šādu sadarbības formu vēlētos no savas puses turpināt arī nākošajos mācību gados, jo uzskatu, ka tā skolēni var labāk apgūt vēsturiskos notikumus, zinot mūsdienu ģeogrāfiju – kas, kur atrodas šobrīd un kas kur atradās senatnē. Tāpat skolēni nostiprina zināšanas un prasmes ģeogrāfijā. Piemēram, šajos abos pārbaudes darbos tās galvenokārt bija vērstas uz dažādu prasmju pielietošanu.

Diplomdarbs “Ģeogrāfijas mācību satura integrēšana Latvijas un pasaules vēstures stundās 7. klasē” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Ilze Lesiņa
(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr. paed., Mg. hist. Staņislava Marsone ____ . ____ . ____ .
(zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Recenzents: _____
(zinātniskais grāds, akadēmiskais nosaukums, vārds, uzvārds)

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā _____
(datums)

Dekāna pilnvarotā persona: Evija Bogdana _____
(paraksts)

Darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījuma komisijas sēdē

____ . ____ . ____ . Vērtējums: _____

Komisijas sekretārs: _____
(vārds, uzvārds, paraksts)